ULUSLARARASI DİL VE EDEBİYATTA SAĞLIK SEMPOZYUMU

Uluslararası Dil ve Edebiyatta Sağlık Sempozyumu | Buhara, Özbekistan | Mayıs 2025

ÖZET KİTAPÇIĞI

“The Importance of Language and Literature in Health”

ABSTRACT BOOKLET

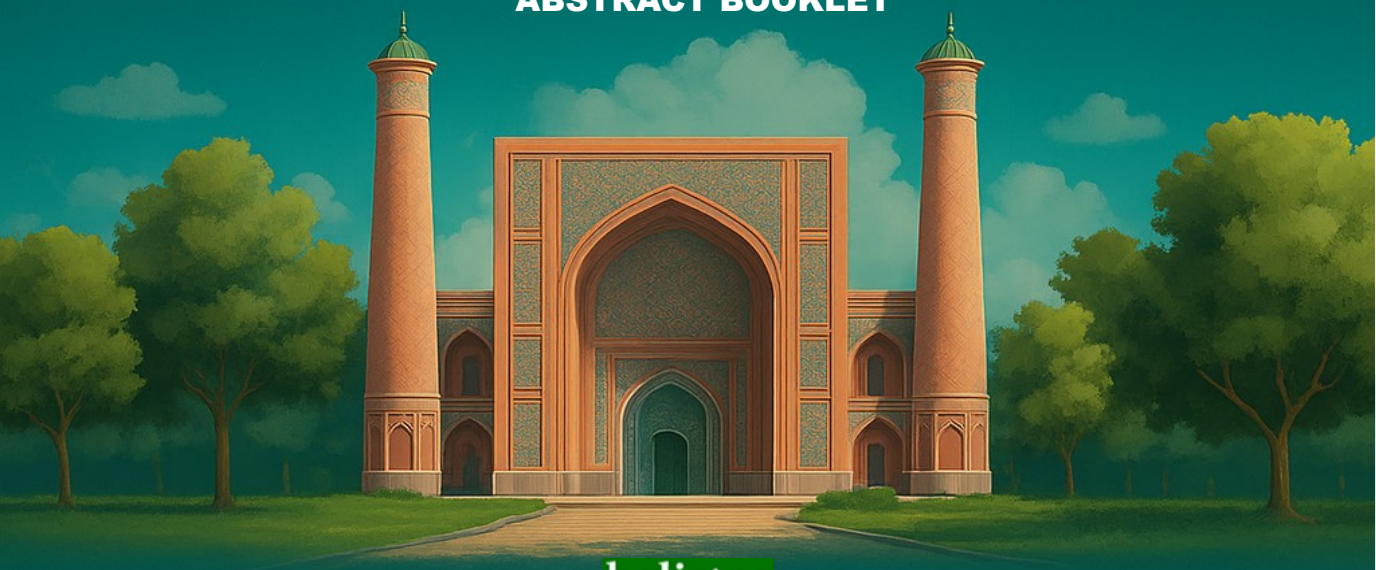

belirteç

Buhara, 2025

ULUSLARARASI DİL VE EDEBİYATTA SAĞLIK SEMPOZYUMU ÖZET KİTAPÇIĞI

“The Importance of Language and Literature in Health”

ABSTRACT BOOKLET

ISBN 978-625-97618-7-9

Belirteç Yayınları

Tüm hakları saklıdır. Haziran 2025’te Akçaabat/Trabzon’da elektronik olarak basılmıştır.

SUNUŞ VE SONUÇ RAPORU

16–18 Mayıs 2025 tarihleri arasında Buhara'da düzenlenen *Uluslararası Dil ve Edebiyatta Sağlık Sempozyumu*, Türk dünyasının farklı coğrafyalarından akademisyenleri bir araya getirerek sağlık, dil ve edebiyat ekseninde önemli bir bilimsel ve kültürel buluşmaya sahne oldu. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Buhara İbni Sina Tıp Fakültesi ev sahipliğinde, Buhara Devlet Tıp Enstitüsü ve Balıkesir Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen sempozyuma, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) da değerli katkılarıyla destek verdi.

Toplamda 6 ülkeden (Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Tataristan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) katılımcının yer aldığı sempozyumda, 27'si yüz yüze, 10'u çevrim içi olmak üzere toplam 37 bildiri sunuldu. Bildirilerin 36'sı Türk lehçelerinde gerçekleştirilerek ortak dil bilincine güçlü bir katkı sağlandı. Beş ana oturum başlığında yapılan akademik sunumlar, "Edebiyat ve Tıp", "Sağlıkta Dil ve Üslup", "Sağlık Alanında Filoloji", "Tıp Öğretiminde Dil" ve "Sağlık ve Kültür" temaları etrafında şekillendi.

Sempozyum yalnızca akademik bir etkinlik olmanın ötesinde, kültürel etkileşimi önceleyen zengin bir program sundu. Açılışta Türk devletlerinden gelen temsilci grupların sahnelediği şiir ve halk dansları büyük ilgi gördü. Özbekistan mutfağını tanıtmak amacıyla düzenlenen geleneksel pilav etkinliği, farklı ülkelerden gelen katılımcıların bir araya gelerek kültürel kaynaşma yaşamasına vesile oldu. Ayrıca Buhara ve Semerkand'a düzenlenen kültürel gezilerle katılımcılar bölgenin tarihî ve kültürel dokusunu daha yakından tanıma fırsatı buldu.

İbni Sina'nın hayatı, eserleri ve tıbba bakışı sempozyumun özel gündemlerinden biri olarak ele alındı. Bu bağlamda yapılan sunumlar, yalnızca tarihsel bir şahsiyetin anılmasını değil, aynı zamanda Buhara'nın bilimsel mirasına dikkat çekilmesini sağladı. Ayrıca Özbek akademisyenlere yönelik olarak uluslararası akademik yazım kuralları ve bilimsel yayıncılık süreçleri hakkında bilgilendirici oturumlar düzenlendi.

Etkinliğin kapanışında Buhara Devlet Tıp Enstitüsü Rektörü Prof. Dr. Teshayev Shuhrat Jumayevich, sempozyumun gerçekleşmesinde emeği geçen akademisyenlere ve destekçilere teşekkür belgeleri ve hediyeler takdim etti.

Ayrıca Balıkesir Üniversitesi tarafından Türkiye'den getirilen anlamlı hediyeler, Özbek ev sahiplerine sunularak akademik dayanışmanın yanında dostluk ilişkileri de güçlendirildi.

Sempozyumun disiplinlerarası yapısı, sosyal bilimlerin yanı sıra tıp, hemşirelik ve ebelik gibi alanlardan katılımcıların yer almasına olanak sağladı. Böylece etkinlik, sağlıkla ilgili dilsel ve kültürel boyutların yalnızca teorik düzlemde değil, uygulamalı alanlarda da tartışılmasına imkân tanıdı. Çevrim içi oturumlar aracılığıyla uzak coğrafyalardan katılım sağlanarak sempozyumun uluslararası etkisi daha da artırıldı.

TİKA'nın katkıları, hem organizasyonel hem de lojistik açıdan sempozyumun verimli geçmesine önemli destek sağladı. Bu katkılar sayesinde akademisyenlerin ulaşım ve konaklaması, sosyal programların yürütülmesi ve teknik altyapı gibi süreçlerde güçlü bir organizasyon başarısı elde edildi.

Katılımcıların ortak önerisiyle, sempozyumun benzeri etkinliklerinin farklı Türk devletlerinde sürdürülmesi ve bildirilerin bir kitapta toplanarak yayımlanması kararlaştırıldı. Ayrıca, kurulan bilimsel ve kültürel ilişkilerin ortak projelere dönüşmesi amacıyla planlamalara başlandığı bildirildi.

Düzenleme Kurulu

İÇİNDEKİLER

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE HEKİMLER VE ROMAN KAHRAMANI HEKİMLER.....15

ABU ALI IBN SINONING LISONIY QARASHLARI 16

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI TIBBIY MATN PERIFRAZALARIDA MILLIY DUNYO MANZARASI 17

ORHUN YAZITLARINDA HALK SAĞLIĞI.....18

INGLIZ, O'ZBEK VA TURK TILLARIDA INSON RUHIY HOLATINI IFODALOVCHI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LISONIY XUSUSIYATLARI 19

TIBBIYOT TILINI SODDALASHTIRISHDA AUTENTIK MATERIALLARNING ROLI.....20

PHILOSOPHICAL AND THEORETICAL FRAMEWORKS IN HEALTH EDUCATION: A CRITICAL EXPLORATION.....21

ALISHER NAVOIY VA TABOBAT ILMI 22

ÖZBEKÇE VE TÜRKÇEDE SAĞLIKLA İLGİLİ ATASÖZLERİNİN ANLAMSAL İNCELEMESİ.23

WAYS TO DEVELOP CULTURAL COMPETENCE AND SENSITIVITY THROUGH ENGLISH CLASSES IN GLOBALIZED MEDICINE 24

IMPORTANCE INTEGRATION OF LITERATURE AND MEDICINE.....25

HEALTH, HUMANITY, AND HISTORY: INTERPRETING MEDICAL DISCOURSE IN THE PHYSICIAN.....26

STRATEGIES FOR TEACHING MEDICAL VOCABULARY IN ESP COURSES.....27

YENİDOĞANA YÖNELİK TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELENEKSEL UYGULAMALAR 28

GEBELİK, DOĞUM VE DOĞUM SONRASI TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELENEKSEL UYGULAMALAR 30

TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE HASTALIKLAR VE TEDAVİLER İLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI.....32

TÜRK KÜLTÜRÜNDE “ŞİFA OCAKLARI”NA BİR ÖRNEK: ALAZLAMA 33

MEVLÂNÂ YÛSUFÎ’NİN CEVÂMİ'Ü’L-FEVÂ’İD ADLI ESERİNİN TÜRKÇE ŞERHİ: TAL'ATÎ HÜSEYİN EFENDİ VE MAĞZU’T-TIBB’I.....34

MUHAMMET MEHDİYEV’İN *TURNALARIN İNDİĞİ YERDE* ADLI ESERİNDE HALK HEKİMLİĞİ (FİTOTERAPİ).....35

KUTADGU BİLİG’DE SAĞLIK, MUTLULUK/ÜZÜNTÜ VE REFAH DURUMU GÖSTERGELERİ OLARAK RENKLER: ANLAMBİLİM VE KÜLTÜRDİLBİLİM AÇISINDAN BİR İNCELEME 36

14.-19. YÜZYILLAR ARASINDA ANADOLU'DA YAZILMIŞ TÜRKÇE TIP ESERLERİNDE "HASTALIK" KAVRAMI TERMİNOLOJİSİ 37

OSMANLI DÜNYASINDA AMERİKAN YERLİLERİNİN TIBBİ UYGULAMALARINA DAİR BİR ÇEVİRİ METNİ ÜZERİNDE DEĞERLENDİRME 38

«КНИГА О ЖИВОТНЫХ» ИБН СИНЫ КАК ВАЖНЫЙ ИСТОЧНИК ЗНАНИЙ ПО МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКОЙ СФЕРЕ 39

AKA GÜNDÜZ'ÜN *BEYAZ KAHRAMAN* OYUNUNDA YER ALAN SAĞLIKÇI KARAKTERLERİN ÜZERİNE BİR İNCELEME 40

MÎREK MUHAMMED-İ TAŞKENDÎ'NİN ESERLERİNDE TIBBİ UNSURLAR.....41

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE BİR SAĞLIK TÜRKÇESİ ESERİ 42

NAHÇIVAN HALK TEBABETİNDE YEREL BİTKİLERİN ŞİFA ÖZELLİKLERİ 43

AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE HAYVAN ADLARINA DAYALI SAĞLIK TERİMLERİ VE DEYİMLERİ 45

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÖZBEK ÖĞRENCİLERİN YAZIM HATALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 46

İBN-İ SİNA: TIP VE SANATIN KESİŞİMİNDEKİ BİLGE.....47

HEKİM HAYRULLAH EFENDİ VE NAKŞ-I HAYÂL İSİMLİ ESERİ ÜZERİNE.....48

TIP EDEBİYATININ ÖNCÜSÜ: BESİM ÖMER AKALIN.....49

TATAR LİNGVOKÜLTÜRÜNDE SAĞLIK ALGISI.....51

TÜRKÇEDE SAĞLIK DİLEKLERİNİ İFADE EDEN KALIP SÖZLERİN SEMANTİK ÖZELLİKLERİ 52

İLK YARDIM TERİMLERİNİN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ: DİLSEL VE KAVRAMSAL BİR DEĞERLENDİRME.....54

ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇELERİNDE HAMİLELİK BİLDİREN İFADELER 55

ENGLISH IN THE FIELD OF MEDICINE.....57

KOMIL INSON TARBIYASI SHARQ ALLOMALARI TALQINIDA 58

16-18 Mayıs 2025
Uluslararası
Dil ve Edebiyatta Sağlık Sempozyumu
(Buhara-Özbekistan)

Tibbiyot sohasida til va adabiyotning ahamiyati mavzusida xalqaro simpozium

SEMPOZYUM PROGRAMI

AÇILIŞ PROGRAMI

16 Mayıs Cuma, Saat: 09.30-11.00
Yer: Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü Rektörlük Binası Toplantı Salonu

Sunum Yapan Kişi	Kurumu/Ünvanı	Konuşmanın Türü
Prof. Dr. Teshayev Shuhrat Jumayevich	Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü Rektörü	Açılış konuşması
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü	Açılış konuşması (video mesaj)
Prof. Dr. Yücel OĞURLU	Balıkesir Üniversitesi Rektörü	Açılış konuşması (video mesaj)
Ebubekir AYDIN	T.C. Taşkent Eğitim Müşaviri	Açılış konuşması
Doç. Dr. Aynur FEYZİOĞLU	SBÜ Buhara Birimlerinden Sorumlu Rektör Danışmanı / SBÜ Avrasya Sağlık ve Sosyal Araştırmalar UAM Müdürü	Açılış konuşması

İBNİ SİNA HAKKINDA SUNUM

Doç. Dr. Mukhayo Davlatova Hasanovna	Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü İngiliz Dili Bölümü Müdürü	Abu Ali Ibn Sinoning Lisoniy Qarashlari

EDEBİYAT VE TIP OTURUMU

16 Mayıs Cuma, Saat: 11.10
Oturum Başkanları: Prof. Dr. Birsel ORUÇ ASLAN, Dr. Nazarova Dildora Ilhomovna
Yer: Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü Rektörlük Binası Toplantı Salonu

11.10 **11.20**	**Prof. Dr. Ertan ÖRGEN** (Balıkesir Üniversitesi) *Türk Modernleşmesinde Hekimler ve Roman Kahramanı Hekimler*
11.25 **11.35**	**Doç. Dr. Ashurbayeva Ruqiya Qahhorovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Importance Integration of Literature and Medicine*
11.40 **11.50**	**Doç. Dr. Samal Tuleubayeva** (L.N. Gumilyov Avrasya Millî Üniversitesi | Kazakistan) *«Книга о животных» Ибн Сины как важный источник знаний по медико-биологической сфере* *(İbn Sînâ'nın "Hayvanlar Kitabı"nın Tıp ve Biyoloji Alanında Önemli Bir Bilgi Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi)*
11.55 **12.05**	**Prof. Dr. Papatya KELEŞ** (Sağlık Bilimleri Üniversitesi) *İbn-i Sina: Tıp ve Sanatın Kesişimindeki Bilge*
12.10 **12.20**	**Doç. Dr. Albina TUZLU** (TİKA Taşkent Koordinatör Yardımcısı | Özbekistan) *Türkçede Sağlık Dileklerini İfade Eden Kalıp Sözlerin Semantik Özellikleri*
12.25 **12.35**	**Prof. Dr. Çulpan ZARİPOVA ÇETİN** (Kars Kafkas Üniversitesi) *Muhammet Mehdiyev'in "Turnaların İndiği Yerde" Adlı Eserinde Halk Hekimliği (Fitoterapi)*

İKRAM VE DİNLENME ZAMANI

BUHARA ŞEHİR GEZİSİ

(13.45-18.00)

Organizasyon Yemeği
18.30

DİL VE ÜSLUP OTURUMU

17 Mayıs Cumartesi, Saat: 09.00
Oturum Başkanları: Prof. Dr. Ertan ÖRGEN, Doç. Dr. Mukhayo Davlatova Hasanovna
Yer: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO Toplantı Salonu

09.00 – **09.10**	**Prof. Dr. Birsel ORUÇ ASLAN** (Balıkesir Üniversitesi) *Özbekçe ve Türkçede Sağlıkla İlgili Atasözlerinin Anlamsal İncelemesi*
09.15 – **09.25**	**Nematova Zebo Tursunboyevna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Tibbiyot Tilini Soddalashtirishda Autentik Materiallarning Roli*
09.30 – **09.40**	**Prof. Dr. Yücel YİĞİT** (Türk Tarih Kurumu) *Tıp Edebiyatının Öncüsü: Besim Ömer Akalın*
09.45 – **09.55**	**Dr. Ensar KILIÇ** (Sağlık Bilimleri Üniversitesi) *Orhun Yazıtları'nın Halk Sağlığı Açısından Değerlendirilmesi*
10.00 – **10.10**	**Khabibullina Liliya Jakhonovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Health, Humanity, and History: Interpreting Medical Discourse in The Physician*

DİNLENME

FİLOLOJİ OTURUMU

17 Mayıs Cumartesi, Saat: 11.30
Oturum Başkanları: Prof. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU, Dr. Ensar KILIÇ
Yer: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO Toplantı Salonu

11.30 – **11.40**	**Prof. Dr. Selahittin TOLKUN** (Anadolu Üniversitesi) *Özbek ve Türkiye Türkçelerinde Hamilelikle İlgili Kavramlar*
11.45 – **11.55**	**Doç. Dr. Nazarova Dildora Ilhomovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Alisher Navoiy va Tabobat Ilmi*
12.00 – **12.10**	**Doç. Dr. Emin Erdem ÖZBEK** (Balıkesir Üniversitesi) *Kutadgu Bilig'de Sağlık ve Refah Göstergesi Olarak Renkler: Anlambilim ve Kültürdilbilim Açısından Bir İnceleme*
12.15 – **12.25**	**Ziyoyeva Dilnoza Anvarovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *English in the Field of Medicine*
12.30 – **12.40**	**Dr. Murat HASANOĞLU** (Sağlık Bilimleri Üniversitesi) *Hekimbaşı Hayrullah Efendi ve Nakş-ı Hayâl İsimli Eseri Üzerine*

İKRAM VE DİNLENME

TIP ÖĞRETİMİNDE DİL OTURUMU

17 Mayıs Cumartesi, Saat: 13.10
Oturum Başkanları: Prof. Dr. Selahittin TOLKUN, Doç. Dr. Ruqiya Qahhorovna
Yer: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO Toplantı Salonu

13.10 – **13.20**	**Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ** (Balıkesir Üniversitesi) *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Bir Sağlık Türkçesi Eseri*
13.25 – **13.35**	**Dr. Emel KAYA** (Doğu Akdeniz Üniversitesi | KKTC) *14.-19. Yüzyıllar Arasında Anadolu'da Yazılmış Türkçe Tıp Eserlerinde "Hastalık" Kavramı Terminolojisi*
13.40 – **13.50**	**Kholova Madina Boboqulovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Strategies for Teaching Medical Vocabulary in ESP Courses*
13.55 – **14.05**	**Dr. Hamiyet BURSALI** (Siirt Üniversitesi | Sağlık Bilimleri Üniversitesi) *Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Özbek Öğrencilerin Yazım Hataları Üzerine Bir İnceleme*
14.10 – **14.20**	**Habibova Manzila Nuriddinovna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Philosophical and Theoretical Frameworks in Health Education: A Critical Exploration*

DİNLENME

SAĞLIK VE KÜLTÜR OTURUMU

17 Mayıs Cumartesi, Saat: 14.30
Oturum Başkanları: Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ, Nematova Zebo Tursunboyevna
Yer: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO Toplantı Salonu

14.30 – **14.40**	**Prof. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU** (Balıkesir Üniversitesi) *Türk Kültüründe Şifa Ocaklarına Bir Örnek: Alazlama*
14.45 – **14.55**	**Dr. Saidova Zulfizar Xudoyberdiyevna** (Buhara Devlet Üniversitesi | Özbekistan) *Ingliz, O'zbek va Turk Tillarida Inson Ruhiy Holatini Ifodalovchi Frazeologik Birliklarning Lisoniy Xususiyatlari*
15.00 – **15.10**	**Quchqorova Shahodat Ro'ziyevna** (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü | Özbekistan) *Komil inson tarbiyasi Sharq allomalari talqinida*
15.15 – **15.25**	**Dr. Zeydi KARACA** (Toshkent Davlat Transport Universiteti | Özbekistan) *Osmanlı Dünyasında Amerikan Yerlilerinin Tıbbi Uygulamalarına Dair Bir Çeviri Metni Üzerinde Değerlendirme*
15.30 – **15.40**	**Selçuk CANTÜRK** (Toshkent Davlat Transport Universiteti | Özbekistan) *İlk Yardım Terimlerinin Türkçeleştirilmesi: Dilsel ve Kavramsal Bir Değerlendirme*

16.30: YÜZ YÜZE OTURUMLARIN KAPANIŞI
GELENEKSEL ÖZBEK PİLAVI ETKİNLİĞİ

ÇEVRİM İÇİ OTURUM

17 Mayıs Cumartesi, Saat: 21.30
Yönlendirici: Prof. Dr. Sibel ERGÜN
Teknik Destek: Dr. Ensar KILIÇ
Yer: Bağlantı linki için dilveedebiyattasaglik.com sitesini ziyaret ediniz.

21.30 – **21.40**	**Doç. Dr. Hülya TÜRKMEN** (Balıkesir Üniversitesi) *Gebelik, Doğum ve Doğum Sonrası Türk Kültüründe Geleneksel Uygulamalar*
21.45 – **21.55**	**Doç. Dr. Feride TAGİROVA** (Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi | Rusya) *Tatar Lingvokültüründe Sağlık Algısı*
22.00 – **22.10**	**Prof. Dr. Rasulov Zubaydullo Izomovich** (Buhara Devlet Üniversitesi | Özbekistan) *O'zbek va Ingliz Tillaridagi Tibbiy Matnda Perifrazalarda Milliy Dunyo Manzarasi*
22.15 – **22.25**	**Prof. Dr. Cihan ÇAKMAK** (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi) *Türkmen Türkçesinde Hastalıklar ve Tedaviler ile İlgili Söz Varlığı*
22.30 – **22.40**	**Dr. Songül AKBOĞA** (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi) *Mevlânâ Yûsufî'nin Cevâmi'ü'l-Fevâ'id Adlı Eserinin Türkçe Şerhi: Tal'atî Hüseyin Efendi ve Mağzu't-Tıbb'ı*
22.45 – **22.55**	**Dr. Serap KAYNAK** (Balıkesir Üniversitesi) *Yenidoğana Yönelik Türk Kültüründe Geleneksel Uygulamalar*
23.00 – **23.10**	**Dr. Tolga ALVER** (Millî Eğitim Bakanlığı | Türkiye) *Aka Gündüz'ün Beyaz Kahraman İsimli Tiyatro Eserinde Yer Alan Sağlıkçı Karakterler Üzerine Bir Değerlendirme*
23.15 – **23.25**	**Dr. Gülay ŞAHİN** (Balıkesir Üniversitesi) *Mîrek Muhammed-i Taşkendî'nin Eserlerinde Tıbbî Unsurlar*
23.30 – **23.40**	**Doç. Dr. Elxan Yurdoğlu Məmmədov** (Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Nahçıvan Bölümü | Azerbaycan) *Nahçıvan Halk Tebabetinde Yerel Bitkilerin Şifa Özellikleri*
23.45 – **23.50**	**Saffet Alp YILMAZ** (Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi | Azerbaycan) *Azerbaycan Türkçesinde Hayvan Adlarına Dayalı Sağlık Terimleri ve Deyimleri*

SEMERKANT ŞEHİR GEZİSİ

18 Mayıs 2025 | Buhara'dan kalkış 04.30

KURULLAR

Onursal Kurul

Prof. Dr. Teshayev Shuhrat Jumayevich (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü Rektörü)
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN (Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. Yücel OĞURLU (Balıkesir Üniversitesi Rektörü)

Düzenleme Kurulu
Prof. Dr. Ertan ÖRGEN (Balıkesir Üniversitesi | Balıkesir Üniversitesi Adına Düzenleme Kurulu Başkanı)
Doç. Dr. Aynur FEYZİOĞLU (SBÜ Buhara Birimlerinden Sorumlu Rektör Danışmanı / SBÜ Avrasya Sağlık ve Sosyal Araştırmalar UAM Müdürü | SBÜ Avrasya Sağlık ve Sosyal Araştırmalar UAM Adına Düzenleme Kurulu Başkanı)
Dr. Ensar KILIÇ (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO | SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO Adına Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Birsel ORUÇ ASLAN (Balıkesir Üniversitesi)
Doç. Dr. Qodirova Shahlo Salomovna (Türkiye Tıbbiyat Fakültesi)
Doç. Dr. Mukhayo Davlatova Hasanovna (Buhara Devlet Tıbbiyat Enstitüsü)
Dr. Hamiyet BURSALI (Siirt Üniversitesi)
Dr. Murat HASANOĞLU (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO)
Öğr. Gör. Halil İbrahim EROL (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
Öğr. Gör. Şerife HASANOĞLU (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO)
Saffet Alp YILMAZ (Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi)
Zeynep BIYIK (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO)

Bilim Kurulu
Prof. Dr. Ertan ÖRGEN (Balıkesir Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Papatya KELEŞ (Sağlık Bilimleri Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Rasulov Zubaydullo Izomovich (Buhara Devlet Üniversitesi | Özbekistan)
Prof. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Battulga TSEND (Moğolistan Millî Üniversitesi | Moğolistan)
Prof. Dr. Eva CSAKİ (Pázmány Peter Katolik Üniversitesi | Macaristan)
Prof. Dr. Birsel ORUÇ ASLAN (Balıkesir Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Mahur TULUM (Anadolu Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Gatibe VAGİFKIZI (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi | Azerbaycan)
Prof. Dr. Selahittin TOLKUN (Anadolu Üniversitesi | Türkiye)
Doç. Dr. Aynur FEYZİOĞLU (SBÜ Buhara Birimlerinden Sorumlu Rektör Danışmanı / SBÜ Avrasya Sağlık ve Sosyal Araştırmalar UAM Müdürü)
Doç. Dr. Elmira UAİDULLAKYZY (Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi | Kazakistan)
Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ (Balıkesir Üniversitesi | Türkiye)
Doç. Dr. Feride TAGİROVA (Dil ve Edebiyat Bilimler Akademisi | Tataristan/Rusya)
Doç. Dr. Feyza ALTINKAMIŞ (Gent Üniversitesi | Belçika)
Dr. Ensar KILIÇ (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO | Özbekistan)
Dr. Murat HASANOĞLU (SBÜ Buhara İbn-i Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO | Özbekistan)
Dr. Günay TULUM (Anadolu Üniversitesi | Türkiye)

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Nurettin DEMİR (Hacettepe Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Güven ARIKLI (Lefke Avrupa Üniversitesi | KKTC)
Prof. Dr. Sibel Ergün (Balıkesir Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Chung Jin Won (Avrasya – Kore Araştırmaları Merkezi | Güney Kore – Türkiye)
Prof. Dr. Sándor PAPP (Szeged Üniversitesi| Macaristan)
Prof. Dr. Dilek ÇETİNDAŞ (Pamukkale Üniversitesi | Türkiye)
Prof. Dr. Elisabed MACHITIDZE (Ivane Javakhishvili Tiflis Devlet Üniversitesi | Gürcistan)
Doç. Dr. Azzaya BADAM (Moğolistan Millî Üniversitesi | Moğolistan)
Doç. Dr. Daria ZHIGULSKAYA (Moskova Devlet Üniversitesi | Rusya Federasyonu)
Doç. Dr. Tayfun HAYKIR (Hacı Bayram Veli Üniversitesi | Türkiye)
Doç. Dr. Özgür İLDEŞ (Hacı Bayram Veli Üniversitesi | Türkiye)

Sekreterya
Zeynep BIYIK
Suvonova Gavhar Hoshimovna
Atoyeva Gulmira Usmonovna

Not: Programdaki tüm saatler Özbekistan saatine göredir. Özbekistan saati Türkiye'den iki saat ileridir.

ÖZETLER

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE HEKİMLER VE ROMAN KAHRAMANI HEKİMLER

Prof. Dr. Ertan ÖRGEN

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Türk modernleşmesi bir anlamda Mühendishane, Tıbbiye gibi yeni açılan okullar ve yurt dışına gönderilen öğrenciler dolayısıyla eğitimle başlamıştır. Buralardan yetişen memurlar içerisinde hekimler, toplumsal problemleri çözmeye yönelik düşünce ve faaliyetleriyle ayrıca ele alınmaya değer bir zümredir. İdeal bir tıbbiyeli tipi, âdeta bir gelenek hâlinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk düşünce tarihi açısından modernliği temsil eder. 1827'de kurulan Tıbhâne-i Âmire'den (Askeri Tıbbiye) Mekteb-i Tıbbiye-i Şahâneye (1838) kadar ve oradan İttihatçı doktorlara kadar böylesi bir gelenek mevcuttur. Bunlar içerisinde İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, Şerafettin Mağmumi, Bahattin Şakir, Reşit Galip gibi isimler bizzat siyasetin ve kültür dünyasının içerisinde yer alırlar. Türk modernleşmesinin öncüsü sayılabilecek tıbbiyeliler, hem eğitim düzeyleri hem toplumsal ilerleyiş hakkındaki donanımlarıyla aynı zamanda romancılar tarafından roman kahramanı olarak da seçilmişler ve dönemin manzarası onların gözünden sergilenmiştir. Modernleşme sorunu bir ilerleme hedefi biçiminde belirlenmiş ve bu görüş, roman kahramanları tarafından da toplumun aksayan yönlerini teşhis ve tedavi anlamında dile getirilmiştir. Örneğin Ahmet Midhat Efendi'nin *Para* adlı eserindeki Vahdeti Bey, Mizancı Mehmet Murat'ın *Turfanda mı yoksa Turfa mı?* romanındaki Mansur Bey, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Bir Sürgün*'ündeki Doktor Hikmet merkez kişiler olarak genel çizgilerle bu özellikleri taşırlar. Bu yazı, Türk modernleşmesinin Cumhuriyet dönemine kadar ismi öne çıkmış bazı hekimlerini ve aynı süreci anlatan Türk romanlarındaki hekim figürleri, ileri sürdükleri görüşler etrafında değerlendirecektir.

Anahtar kelimeler: Türk modernleşmesi, hekimler, roman kahramanı hekimler.

ABU ALI IBN SINONING LISONIY QARASHLARI

Dots. Dr. Mukhayo Davlatova Hasanovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Annotatsiya: Maqolada tib ilmiga oid klassik asarlarning lisoniy xususiyatlari, tib tarixi, tibbiyot va tilshunoslik integratsiyasi haqida fikr yuritilib,tibbiy lingvistik tadqiqotlar bayon etilgan. Shuningdek, o‘z davrining mashhur hakimi Abu Ali ibn Sinoning tabiblik faoliyati yoritib berilgan. “Asbobi xudut al xuruf” asarining til xususiyatlariga alohida to‘xtalib, asarda keltirilgan tibbiy birliklar lingvomadaniy aspektda tahlil etilgan. Adabiyot, tibbiyot, tilshunoslik bag‘rida vujudga kelgan tibbiy she’riyatning ifoda xususiyatlari, mumtoz asarlardagi tabib va bemor nutqi, shifo semasini o‘zida jamlagan tabobat birliklarining lisoniy tahlil bayoni berilgan.

Kalit so‘zlar: Nutqiy ifoda, nutq tovushlari**,** tibbiy lingvistika, tibbiy she’riyat, tibbiy ifoda.

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI TIBBIY MATN PERIFRAZALARIDA MILLIY DUNYO MANZARASI

Prof. Dr. Rasulov Zubaydullo IZOMOVICH

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Maqolada tibbiy matnlarda tadqiqot muammosiga oid perifrazalarning hosil bo'lish usullarini hamda funksional xususiyatlari, tibbiy perifrazalar orqali sharq va g'arb madaniyatining o'ziga xos an'analari, qadriyatlarini lingvokul`turologik nuqtai nazardan o'rganish va tahlil etish, tibbiy perifrazalar orqali sharq va g'arb madaniyatining o'ziga xos an'analari, qadriyatlarini lingvokul`turologik nuqtai nazardan o'rganish va tahlil etishga bag'ishlangan. Tibbiy matnlardagi perifrazalaring nutq birligi sifatida voqelanishiga ko'ra sof va kontekstual parifrazalar orqali ifodalangan so'z, ayrim o'rinlarda so'z birikmalari, asosan, til egalari mansub bo'lgan olam manzarasini verballashtiruvchi tasviriy ifodalar bilan yonma-yon qo'llanilishi tadqiq qilinadi. Tibbiy matnlarda perifrazaning yuzaga kelishida psixolingvistik yondashuv asosida tasavvur omili muhim ahamiyatga ega. Har bir til sohiblari o'zlari mansub bo'lgan jamoa madaniyati ta'sirida voqelikni tilga ko'chiradilar. Nutqimizda esa predmet va hodisalarning nominativ birliklaridan tashqari perifrazalar ham ko'p uchraydi. Har ikkala til doirasida perifrazalar nutqda, nutq birligi sifatida voqelanishiga ko'ra sof va kontekstual turlarga bo'linsa-da, tibbiy matnlarda, asosan, sof perifrazalar ko'proq qo'llanilishi kuzatiladi.

Kalit so'zlar: sof va kontekstual parifrazalar, olam manzarasi, kontekst, tasviriy ifoda.

ORHUN YAZITLARINDA HALK SAĞLIĞI

Dr. Ensar KILIÇ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Buhara İbni Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO

Öz: Bu çalışma, Eski Türk toplumunda halk sağlığına ilişkin uygulamaları Orhun Yazıtları çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Türklerin ilk yazılı belgeleri olan bu yazıtlar, yalnızca dil ve tarih açısından değil, aynı zamanda sosyolojik, antropolojik ve sağlık bilgileri bakımından da önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle 8. yüzyılda yaşamış olan Türk topluluklarının göçebe yaşam biçimi, sağlıkla ilgili çeşitli geleneklerin ve koruyucu tedbirlerin gelişmesinde etkili olmuştur. Göçebe yaşam, yılın farklı mevsimlerine göre farklı bölgelerde konaklamayı mümkün kıldığı için iklimsel hastalıklardan korunmayı da kolaylaştırmıştır. Yazıtlarda yer alan ifadeler, Türklerin göç hareketlerini sadece ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda sağlığa dayalı gerekçelerle de gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Çalışmada, hayvansal proteinler ve probiyotik açıdan zengin beslenmenin Eski Türklerin bağışıklığını güçlendirdiği, suya kutsiyet atfedilmesinin ise su kaynaklarının korunmasına yönelik bir toplumsal bilinç oluşturduğu savunulmaktadır. Ayrıca devlet otoritesinin halk sağlığı üzerindeki etkisi, kağanın iskan politikası ve sosyal düzenle bağlantılı olarak ele alınmış; toplumsal disiplinin sağlıkla doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şamanların ritüeller yoluyla yalnızca bireysel değil toplumsal sağlık üzerinde de etkili olduğu vurgulanmıştır. Bu yönüyle araştırma, Eski Türklerin sağlık anlayışının coğrafya, inanç sistemi, yaşam tarzı ve siyasi yapı ile bütünleşik bir şekilde geliştiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Orhun Yazıtları'nda halk sağlığı, Eski Türklerin sağlık uygulamaları, Eski Türklerde tabiplik.

INGLIZ, O'ZBEK VA TURK TILLARIDA INSON RUHIY HOLATINI IFODALOVCHI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LISONIY XUSUSIYATLARI

Dr. Saidova Zulfizar Xudoyberdiyevna
Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Tilning shaxs, uning ongi, tafakkuri, ma’naviy va amaliy faoliyati bilan chambarchas bog‘liqligini o‘rganishga qaratilgan antropologik paradigmaning rivojlanishi munosabati bilan tilning frazeologik tizimining milliy-madaniy o‘ziga xosligi masalasi hozirda ko‘plab tilshunoslar tomonidan o‘rganilmoqda. Frazeologizmlar madaniyatga xos va milliy ahamiyatga ega til birliklaridir. Frazeologik birliklar va madaniy belgilar o‘rtasidagi munosabatni o‘rganish, me’yorlar, qoliplar va belgilar ko‘rinishidagi ma’nolar tizimini, frazeologik birliklarning milliy-madaniy o‘ziga xosligini o‘rganishning barchasi frazeologiyaning lingvomadaniy xususiyatidir. Tilshunoslikni o'rganishda, xususan frazeologiya sohasida, turli tillarning inson ruhiy holatlarini qanday ifoda etishini tushunish juda muhimdir. Ushbu tadqiqot nafaqat har bir tilning boyligini, balki hissiyotlar va ruhiy holatlarni ifodalash usulini shakllantiradigan madaniy nuanslarni ham ochib beradi. Maqolada ingliz, o'zbek va turk tillarida ruhiy holatlarni etkazadigan frazeologik birliklarning lingvistik xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

Tayancha iboralar: frazeologiya, frazeologik birliklar, lingvistik xususiyatlari, tilshunoslik, ruhiy holat, antroposentrizm, fe’l.

TIBBIYOT TILINI SODDALASHTIRISHDA AUTENTIK MATERIALLARNING ROLI

Nematova Zebo TURSUNBOYEVNA
Buxoro davlat tibbiyot instituti

Annotatsiya: Ushbu maqola oliy tibbiyot muassasalari talabalari uchun tibbiyot tilini soddalashtirishda autentik materiallardan foydalanishni o'rganadi. Haqiqiy materiallar tibbiy amaliyotning murakkabligi va qiyinchiliklarini aks ettiruvchi real hayot manbalari va stsenariylariga ishora qiladi. Tibbiy ta'limda haqiqiy materiallarning integratsiyalashuvi tanqidiy tahlil qilish, muammolarni hal qilish va dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratib, talabalarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Maqolada haqiqiy materiallarni o'z ichiga olishning turli strategiyalari muhokama qilinadi, masalan, vaziyatga asoslangan fikrlash, real dunyo simulyatsiyalari, fanlararo yondashuvlar va aks ettiruvchi yozish.

Kalit so'zlar: haqiqiy materiallar, tibbiy ta'lim, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish, vaziyatga asoslangan fikrlash, real dunyo simulyatsiyasi, fanlararo yondashuv, reflektiv yozish, murabbiylik, texnologiya integratsiyasi, baholash.

PHILOSOPHICAL AND THEORETICAL FRAMEWORKS IN HEALTH EDUCATION: A CRITICAL EXPLORATION

Habibova Manzila NURIDDINOVNA

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: This article aims to explore the relevance of philosophical and theoretical frameworks related to health education, analyzing health and society interactions, critique traditional and modern approaches, apply these perspectives to health education, foster critical thinking, and explore ethical and political dimensions of the significance of bio-medical, functionalist, poststructuralism (Foucault), and Marxist viewpoints on health. Philosophy is the origin of the issues. It focuses on the fundamental principles that underpin the cosmos' atomic assertions. The act of thinking about concepts in order to determine their true nature and purpose is known as philosophy. It is paving the way for technical improvements in mathematics, physics, and the humanities. The progression of thought is synonymous with the progression of research. Philosophy encompasses a subjective understanding of health-related aspects that are crucial for addressing the entirety of an individual's natüre.

Keywords: Health education, functionalist perspective, Foucault, Post-structuralism, Marxist Perspective, health and society, medical sociology, health systems, medical discourse, healthcare system, philosophy of medicine.

ALISHER NAVOIY VA TABOBAT ILMI

Dots. Dr. Nazarova Dildora ILHOMOVNA

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Alisher Navoiyning asarlarida salomatlikni saqlash va bunda tabiblarni roli haqidagi mulohazalari bayon etiladi. Bu maqola orqali Navoiy hazratlarining tib ilmiga ham befarq emasliklarini bilib olishimiz mumkin. Navoiy tabiblar va tabobat ilmi haqida ham ko‘plab g‘azal, tuyuq, ruboiy va hikmatlar bitgan. Bu bejiz emas. Chunki, o‘sha davrlarda inson salomatligini muhofaza qilish, bemorlarni davolash juda og‘ir ahvolda bo‘lgan. Oqibatda odamlar arzimagan kasallik tufayli uzoq vaqt to‘shakka mixlanib yotgan yoki vafot etgan. Bobokalonimiz imkoni boricha xalqqa yordam berishga intilgan. Hirot shahrida o‘z mablag‘i hisobiga “Dorushshifo” davolash uyini bunyod etgani fikrimizga dalil bo‘ladi. Unda o‘sha davrda tajribali tabiblar bemorlarni qabul qilib, muolaja bilan shug‘ullangan. Shuningdek, bu yerda ishlayotgan tabiblar vaqti-vaqti bilan Navoiy tomonidan moddiy va ma’naviy rag‘batlantirib turilgan. Alisher Navoiy tabobat ilmiga oid amaliy va nazariy masalalarni nihoyatda chuqur tushungan.

Kalit so`zlar: Tibbiyot, mijoz, tib ilmi, sihat-salomatlik, mo‘tadilik.

ÖZBEKÇE VE TÜRKÇEDE SAĞLIKLA İLGİLİ ATASÖZLERİNİN ANLAMSAL İNCELEMESİ

Prof. Dr. Birsel ORUÇ ASLAN

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Bu bildiride Özbek ve Türk kültüründe sağlık konusunda söylenmiş atasözleri çeşitli kaynaklardan veri tarama yöntemiyle derlenmiş; benzer ve farklı atasözleri anlamsal çerçevede sınıflandırılmıştır. Sonuç kısmında Özbekçe ve Türkiye Türkçesindeki sağlık konulu atasözlerinin anlamca örtüştüğü gözlemlenmiştir. Çalışmamızın amacı Özbek ve Türk atasözleri içinde sağlık etrafında söylenmiş atasözlerini tespit ederek karşılaştırmak, atasözlerinin ortak kültürden beslendiğini, zaman içinde farklılaşmalar olsa da kardeş kültürlerin ortak malı olduğunu ortaya koymaktır. Atasözleri bir milletin sözlü hafızasıdır. Ne zaman, kim tarafından söylendikleri belli olmamakla beraber toplumun sosyal yapısındaki bazı özelliklerin yansıması olarak da ortaya çıkmış sözlerdir. Bir yanda "Cana geleceğine mala gelsin." derken diğer yanda "Mal canın yongasıdır." gibi atasözleri toplumun hayata bakış açısını da yansıtmaktadır. Sağlık konusundaki atasözleri de toplumun sağlığa bakış açısını yansıtan sözlerdir. Bu bildiride önce genel olarak atasözü nedir, nasıl oluşur, atasözlerinin toplumdaki yeri ve önemi gibi konular kısaca ele alınmış, ardından Türkiye'de Özbek atasözleri üzerine yapılan çalışmalarla Özbekistan'da Türk atasözleri üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiş; asıl inceleme kısmında Özbek ve Türk kültüründe sağlık konulu atasözlerine yer verilmiş ve kendi içinde konu tasnifi yapılarak sınıflandırılmıştır. Her ne kadar sağlık ortak konu olsa da, sağlık etrafında her iki lehçede de birbirinden farklı pek çok atasözü görülmektedir. Yine birbiriyle örtüşen atasözleri de mevcuttur. Bu ortaklık aynı kültürden beslendiklerini de göstermesi açısından kıymetlidir.

Anahtar sözcükler: Atasözleri, anlam, Özbekçe, sağlık, Türkçe.

WAYS TO DEVELOP CULTURAL COMPETENCE AND SENSITIVITY THROUGH ENGLISH CLASSES IN GLOBALIZED MEDICINE

Hamroyeva Zilola HIKMATOVNA

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: In an increasingly globalized world, cultural competence and sensitivity have become essential skills for medical professionals. English is the lingua franca of science and medicine, meaning it serves as an important tool for bridging cultural and linguistic gaps between different mother tongues and is accepted as a common language. This article explores strategies for increasing cultural competence and sensitivity in medical education through English language instruction. Drawing on global pedagogical perspectives, it examines interactive teaching methods, including case studies, simulations, and cross-cultural communication exercises. By integrating these methods, educators can foster more inclusive learning environments and prepare healthcare professionals to meet the diverse needs of patients all around the world.

Keywords: Cultural competence, medical education, globalized medicine, cross-cultural communication, inclusive learning.

IMPORTANCE INTEGRATION OF LITERATURE AND MEDICINE

Ashurbayeva Rukiya KAXXOROVA

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: This study explores the concept of narrative medicine, a growing interdisciplinary field that integrates the power of storytelling with medical practice to enhance patient care. The paper highlights how ancient scholars like Abu Bakr ar-Razi and Abu Ali ibn Sina recognized the importance of words in healing, emphasizing that a physician's primary tool is language. The field of narrative medicine, introduced by Dr. Rita Charon in the 1990s, acknowledges the emotional, social, and psychological aspects of illness, which are often overlooked in traditional medical practice that focuses on the biological. By listening to and reflecting on patients' stories, healthcare providers can foster deeper connections with patients, improving trust, communication, and treatment outcomes. The study outlines the core principles of narrative medicine: attention to patient narratives, representation of their experiences, and affiliation between providers and patients. It identifies key benefits such as enhanced relationships, improved patient outcomes, increased empathy, better communication skills, holistic care, ethical awareness, and professional fulfillment. However, it also highlights challenges, including the time commitment required and the cultural shift needed in healthcare institutions to prioritize narratives alongside medical data.

Keywords: Narrative medicine, healing through words, Abu Bakr ar-Razi, Abu Ali ibn Sina, Literature in medicine, patient narratives, communication skills, emotional and psychological impact of illness, medical training, trust and rapport in healthcare, medical humanities.

HEALTH, HUMANITY, AND HISTORY: INTERPRETING MEDICAL DISCOURSE IN THE PHYSICIAN

Khabibullina Liliya JAKHONOVNA
Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: Noah Gordon's The Physician is a historical novel that offers a vivid depiction of 11th-century medical practices, highlighting the interplay between Western superstition and Eastern scientific advancement. This paper presents a philological and health discourse analysis of the novel, exploring how language reflects the historical understanding of health, illness, and healing. The protagonist's journey from England to Persia symbolizes not only a physical and educational transformation but also a linguistic and cultural transition. By examining the novel's use of medical terminology, metaphors, multilingualism, and cultural representations, the study reveals how health is constructed through narrative and linguistic tools. The research incorporates theoretical insights from metaphor theory, historical linguistics, and medical humanities, providing an interdisciplinary perspective on how literature serves as a medium for preserving and transmitting health knowledge. Particular attention is paid to the contrast between the rudimentary medical practices of Christian Europe and the advanced, holistic approaches of Islamic medicine. Through philological analysis, the novel emerges as both a literary and historical document, reflecting changing conceptions of the body, illness, and the healer's role in society. This study affirms the relevance of literary texts in understanding the evolution of medical thought and highlights the importance of language in shaping human perceptions of health and disease across cultures.

Keywords: health discourse, philology, Noah Gordon, The Physician, historical medicine, metaphor, multilingualism.

STRATEGIES FOR TEACHING MEDICAL VOCABULARY IN ESP COURSES

Kholova Madina Boboqulovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: This article explores effective strategies for teaching medical vocabulary in English for Specific Purposes (ESP) courses, particularly for students in healthcare and medical fields. The main objective is to identify and analyze practical, research-based approaches that enhance medical vocabulary acquisition. The study employs a descriptive-analytical methodology, reviewing contemporary pedagogical practices and materials designed for ESP contexts. It highlights the role of contextual learning, visual aids, task-based activities, and the use of technology in vocabulary instruction. Additionally, it emphasizes the importance of learner needs analysis, domain-specific corpora, and semantic mapping in ensuring relevance and retention. The findings suggest that a multi-modal approach that integrates explicit instruction with authentic materials significantly improves learners' understanding and use of medical terminology. The study contributes to the field by offering actionable recommendations for ESP instructors and curriculum designers. It concludes that targeted vocabulary instruction aligned with professional communication needs enhances language proficiency and prepares students for real-life clinical and academic interactions in English.

Keywords: Medical vocabulary, Needs analysis, Semantic mapping, Task-based learning, Vocabulary instruction.

YENİDOĞANA YÖNELİK TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELENEKSEL UYGULAMALAR

Dr. Serap KAYNAK

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Kültür, insanların günlük rutinlerinden daha fazlasını kapsayan ve toplumun yaşamlarını etkileyen geleneksel inançlar, değerler ve sosyal uygulamaların tümüdür. Her toplumun kendine özgü kültürel değer ve yargıları vardır. Bu nedenle kültür bir toplumdan diğerine değişiklik gösterebilir. İnsanlar kültürün içine doğarlar, bu kültürde şekillenirler ve öldüklerinde de bu kültür devam eder. Bir kültürün taşıdığı bilgi ve inanç sistemi ister doğru olsun ister yanlış kuşaklar buyunca süregelen uygulamalar olarak devam eder. Doğumdan sonraki ilk 28 günü kapsayan yenidoğan döneminde, yenidoğanın sağlığının geliştirilmesi için bilimsel uygulamalarının yanı sıra farklı toplumlar ve kültürlere göre değişen geleneksel uygulamalar da yapılmaktadır. Annenin yaşı, çocuk sayısı, öğrenim durumu, yaşadığı çevre, kültürel özellikleri, aile yapısının geniş olması gibi faktörler, yenidoğan döneminde uygulanan geleneksel uygulamaları etkiler. Ayrıca, geleneksel uygulamalara çabuk ve kolay ulaşabilme, denenmişlik, modern tıp uygulamalarından sonuç alınamaması, tıbbi sağlık hizmetlerinden memnuniyetsizlik, sağlık personeli- hasta ilişkisinin yetersiz oluşu, sağlık hizmetlerinde fazla talepten dolayı uzun süre bekleme gibi faktörler de ailelerin kültürel uygulamalara başvurma nedenlerini oluşturmaktadır. Doğum sonu dönem birçok kültürde, duyarlı bir dönem olarak kabul edilmekte anne ve bebeğin bu duyarlı dönemde korunması için bazı kültürel uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar anneyi ve bebeğini her ne kadar hastalıklardan ve tehlikelerden korumak için yapılan önlemler niteliği taşıyan birtakım âdetler, törenler, dini ve büyüsel işlemleri içerse de iyileşme sürecinin gecikmesine, sakatlıklara veya hastalıkların ağırlaşmasına bağlı ölümlere, hatta hastalıkların temel nedenlerini göz ardı edilmesine sebep olabilmektedir. Ülkemizde yenidoğan bakımında; bebeğin ilk beslenme zamanına, göbek bakımına, göbek kordonunun saklanmasına, bebeğin ilk banyosuna, tuzlamaya, nazardan korumaya, kundaklamaya, pişikten korumaya, pamukçuğu tedavi etmeye, bebeğin güzel olmasına, al basmasına, kırk uçurmasına, emzirilmesine ve yenidoğan sarılığına yönelik bazı kültürel uygulamalara başvurulduğu bilinmektedir. Ana-çocuk sağlığı hizmetleri alanında çalışan hemşire ve

ebelerin, toplumun kültürel uygulamalarını bilerek, kültüre özgülük sağlayan sağlık, hastalık inanç ve değerlere saygılı kültür odaklı hizmet sunması gereklidir. Sağlık çalışanları ve özellikle hemşirelerin hizmet verdikleri toplumun kültürel değerlerini bilmesi bakım kalitesini arttırır. Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemlerde anne ve bebeğine verilen nitelikli bakım anne ve bebek ölüm oranlarını azaltır.

Anahtar kelimeler: Kültür, geleneksel uygulamalar, aile, yenidoğan.

GEBELİK, DOĞUM VE DOĞUM SONRASI TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELENEKSEL UYGULAMALAR

Doç. Dr. Hülya TÜRKMEN

Balıkesir Üniversitesi

Türkiye'de gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemler, kültürel değerlerle şekillenmiş birçok geleneksel uygulamayı içermektedir. Bu uygulamalar; bireylerin yaşadığı bölgeye, toplumsal değerlere, eğitim düzeyine ve inanç sistemine göre kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi birikimi ile çeşitlilik gösterebilir. Özellikle kırsal kesimlerde ve sosyoekonomik düzeyi düşük gruplarda geleneksel yaklaşımların daha belirgin olduğu görülmektedir. Toplumun kültürel yapısı, özellikle kadınların ve bebeklerin sağlıkla ilgili tutumlarını doğrudan etkileyerek modern tıbbi hizmetlere ulaşımda engel oluşturabilmektedir. Gebelik sürecinde annenin fiziksel ve ruhsal sağlığını korumaya yönelik çeşitli uygulamalar vardır. Nazar inancı doğrultusunda nazarlık takılması, belirli yiyeceklerden uzak durulması ve dualar okunması sık rastlanan geleneklerdendir. Ayrıca anne adayının kötü haberlerden, cenazelerden ve stres yaratan durumlardan uzak tutulması gerektiğine inanılır. Gebelik sürecinde bebeğin cinsiyetini tahmin etmek için tatlı ya da ekşi gıdaların tüketilmesi de bu inançların arasında yer almaktadır. Doğum sırasında ise doğumun kolaylaşması amacıyla Kur'an okunması, belli duaların edilmesi, kapı ve pencerelerin açılması, kilitlerin açılması, örgülü saçın çözülmesi gibi ritüeller uygulanır. Bazı bölgelerde doğumun başladığını haber vermek için tülbent yakma ya da komşulara özel işaretler gönderme gelenekleri vardır. Doğum sonrası dönemde ise kadının karnının sarılması, lohusa şerbeti içirilmesi, kırklama ve kırk uçurma gibi uygulamalar sürdürülmektedir. Doğumdan sonra 40 gün lohusalık dönemidir ve anne ve bebek bu dönemde korunmalıdır. Bu süreçte lohusanın yalnız kalmaması, soğuk almaması, yanında iğne ya da muska bulundurulması ve kötü enerjilerden korunması için çeşitli uygulamalar yapılır. Al basmasına karşı kırmızı kurdele bağlama, lohusa şerbeti içirme ve ilk 40 gün içinde çocuğun dışarı çıkarılmaması yaygın geleneklerdendir. Bu uygulamaların bazıları psikolojik destek sağlarken, bazıları enfeksiyon riskini artırmakta ya da doğum sonrası iyileşme sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Plasentanın belirli şekillerde gömülmesi ya da ateşe atılması gibi uygulamalar hâlen bazı bölgelerde sürdürülmektedir. Anne sütünü artırmak için bitkisel çaylar, şekerli içecekler ya da sıcak çorbalar verilmesi gibi beslenme temelli

uygulamalar da oldukça yaygındır. Ancak aşırı şeker tüketimi gibi bazı alışkanlıklar, kadının sağlığı üzerinde olumsuz etki bırakabilir. Sağlık profesyonelleri, bu kültürel uygulamaları yargılamadan anlamalı, zararlı olanları eğitimle azaltmalı ve toplumla iş birliği içinde kültürel açıdan duyarlı bakım sunmalıdır. Bu yaklaşım, anne ve bebek sağlığını korumanın yanı sıra sağlık hizmetlerine güveni ve erişimi artıracaktır.

Anahtar kelimeler: Geleneksel uygulamalar, Türk kültürü, gebelik, doğum, lohusalık.

TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE HASTALIKLAR VE TEDAVİLER İLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

Prof. Dr. Cihan ÇAKMAK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Öz: Türkler asırlar boyu pek çok devlet kurmuş tarihin en eski medeniyetlerinden biridir. Teşkilatçılık yönleriyle idari yönden çok gelişmiş bir birikime sahip olan Türkler, dillerini de kayıt altına almayı ihmal etmemiştir. Türkçenin ilk yazılı belgeleri olarak kabul edilen Yenisey Yazıtları ve Orhun Abideleri ile dillerini gelecek kuşaklara aktarma amacı taşıyan bu topluluk 11. ve 13. yüzyıllar arasında Dîvânu Lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Satır altı Kur'an Tercümeleri, Atebetü'l-Hakâyık gibi eserlerle Türk dilini zirveye taşımıştır. 11. yüzyıldan itibaren bir yandan İslamiyet'in kabulü diğer yandan ise Moğol akınları ile Türkistan'ın doğu bölgelerinden batıya bilhassa Anadolu coğrafyasına kitleler halinde göç eden Türklerin dilinde de çeşitli söyleyiş farklılıkları ortaya çıkmış, bu durum farklı Türk lehçelerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Coğrafi olarak batı ve güney-batı, tarihi (kavmi) olarak Oğuz gurubu içinde yer alan Türkmen Türkçesi sahip olduğu dil özellikleriyle dikkat çekmektedir. Çalışmada Türkmen Türkçesinde sağlık alanında görülen söz varlığına ait kelimeler tek tek listelenmiştir. İncelemede Türk Dil Kurumu Yayını Güncel Türkçe Sözlük (2005) kanalıyla ele alınan kelimeler alt alta alfabetik olarak sıralanmış, ardından her kelimenin Turetsko-Russkiy Slovar (1994) aracılığıyla önce Rusçası, ardından Türkmen Türkçesindeki karşılığı kaydedilmiştir. Bu çalışmayla Türkmen Türkçesinde sağlık alanındaki söz varlığının zenginliği ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkmen Türkçesi, söz varlığı, sağlık, hastalıklar, tedaviler.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE "ŞİFA OCAKLARI"NA BİR ÖRNEK: ALAZLAMA

Prof. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Halk kültüründe "şifa ocağı" çeşitli hastalıkları tedavi etme yetisine sahip olan aile ve bu ailenin hastalık tedavi etmekle görevli kişileri anlamında kullanılmaktadır. Bu bireyler, hastalık iyileştirme yetilerini soylarından aldıkları gibi "el alma" ve "izinli olma" yoluyla da şifa ocağı olabilmektedirler. Bu bireyler için "ocaklı" veya "ocaktan" dendiği gibi, "bakıcı", "el almış", "eli sebepli", "izinli", "okuyucu", "efsuncu/afsuncu" veya kullandıkları tekniklere uygun olarak "yılancıklı, kırık çıkıkçı, bıçakçı" gibi isimler de kullanılmaktadır. Şifa ocakları ise "arpacık-itdirseği" , " bakır basması", "bezeme", "boncuklama", "bulgur püskürmesi", "çıban", "dağlama", "dalak kesme", "dolama", "dolluk", "fıtık", "gelincik", "incileme", "inme-felç", "kabakulak", "kara bezeme", "kırık çıkık", "köstebek", "kuduz", "kurdeşen", "küpleme", "siğil", "sıtma", "temre", "uçuk", "uyuz", "yılancık" ocağı gibi isimlerle anılmaktadır. Bu isimlerin ya ocakların tedavi etme yetisine sahip oldukları hastalık adı ya da hastalığı tedavi etmede kullandıkları yöntemlere göre verildiği görülmektedir. Şifa ocaklarına verilen isimler değerlendirildiğinde aynı hastalığa farklı isimler verilebildiği gibi, aynı isimli ocakların farklı hastalıklara baktığı örnekler de karşımıza çıkmaktadır. Bu ocaklar, hastalıkları sihrî, dinî uygulamalar ve çeşitli emlerle tedavi etmektedirler. "Alazlama ocağı" da bu ocaklara bir örnektir. Aslında "alazlama", hastalığı ateşle dağlama, korkutma ya da tütsüleme yoluyla tedavi etme şeklidir. Alazlama ocaklarının tedavi yöntemlerine bakıldığında "ateş" kullanılarak tedavi etme yönteminin ana unsur olduğu görülmektedir. Anadolu'nun bazı yörelerinde alazlama ocakları vücutta kızarıklıklarla kendini belli eden alerjik bir hastalığın tedavisine bakarlar; bazı yörelerde bu hastalığın ocağına "bakır basması ocağı" da denir. Zira hastalıklı bölgeye ateşte ısıtılan bakır bastırılarak dağlanır. Bildiride Türk kültüründe şifa ocaklarından alazlama ocağı, tedavi ettikleri hastalık, kullanılan yöntemler gibi açılardan mukayeseli olarak ele alınacak, ateşin şifa ocaklarında hastalıkları tedavi için yaygın bir şekilde kullanıldığı "alazlama ocağı" örneğinden ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: Ocak, şifa ocağı, alazlama, tütsüleme, dağlama.

MEVLÂNÂ YÛSUFÎ'NİN CEVÂMİ'Ü'L-FEVÂ'İD ADLI ESERİNİN TÜRKÇE ŞERHİ: TAL'ATÎ HÜSEYİN EFENDİ VE MAĞZU'T-TIBB'I

Dr. Songül AKBOĞA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Öz: Klasik şerh edebiyatı mahsullerine bakıldığında genel olarak mensur metinlerin şerh edildiği görülmekle birlikte gazel, kaside, rubâî gibi nazım şekillerini esas alan tercüme ve şerhlerin varlığı da dikkat çekicidir. Bunlardan biri de Tal'atî Hüseyin Efendi (öl. 1664) tarafından kaleme alınan Mağzu't-Tıbb adlı eserdir. Tal'atî Hüseyin Efendi, bir dönem Bâbür İmparatoru Bâbür Şâh'ın (öl. 1530) tabipliğini de yapan Horasanlı edip ve hekim Mevlânâ Yûsufî'nin (16. yy.) çeşitli organlarda meydana gelen hastalıklar, bunların sebepleri, teşhisi, tedavi yöntemleri ve yine bu hastalıkların iyileştirilmesinde kullanılan bitki, macun ve terkiplere dair rubai şekliyle Farsça yazılmış İlâcü'l-Emrâz adlı (Rubâiyyât-ı Yûsufî ve Fevâ'idü'l-Ahyâr isimleriyle de bilinir) eserinin yine Mevlânâ Yûsufî tarafından kaleme alınmış şerhi olan Cevâmi'ü'l-Fevâ'id'i şerh etmiş ve 1662 yılında telif ettiği bu şerhe Mağzu't-Tıbb adını vermiştir. Ele alınan çalışmada, yapılan araştırmalar sonucu yurt içi yazma eser kütüphanelerinde biri müellif nüshası olmak üzere dokuz nüshasına ulaşılan eser ve eserin müellifi hakkında bilgi verilecek; daha sonra şarihin tercüme ve şerh yöntemiyle ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, şerh, Tal'atî Hüseyin Efendi, Mağzu't-Tıbb, Şerh-i Rubâ'iyyât-ı Yûsufî, Mevlânâ Yûsufî, Cevâmi'ü'l-Fevâ'id, İlâcü'l-Emrâz, Fevâ'idü'l-Ahyâr.

MUHAMMET MEHDİYEV'İN *TURNALARIN İNDİĞİ YERDE* ADLI ESERİNDE HALK HEKİMLİĞİ (FİTOTERAPİ)

Prof. Dr. Çulpan ZARİPOVA ÇETİN

Kafkas Üniversitesi

Öz: Diğer Türk toplumlarında olduğu gibi Tatar Türklerinde de halk hekimliği, İslamiyet'ten önce ortaya çıkmış olup İslamiyet'ten sonra da varlığını sürdürmüş ve günümüzde de sürdürmeye devam etmektedir. Halk hekimliği Kazan Tatarlarının hem halk hem yazılı edebiyatına yansımıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında Muhammet Mehdiyev tarafından yazılan «Торналар төшкән җирдә» (*Turnaların İndiği Yerde*) adlı eserde bu konuyla ilgili geniş bilgi verilmiştir. Hikâyede halk hekimliği, Tatar köy hayat tarzının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmıştır. Çünkü Kazan Tatarları da hastalanınca öncelikle etraftaki doğada yetişen bitkilerde şifa bulmuş ve ormana giderek topladıkları şifalı bitkileri soğuk algınlığı, yaralanma, öksürme, baş dönmesi ve birçok diğer hastalıktan kullanmışlardır. Tedavi amaçlı kullanılan bitkiler, doğrudan Kazan Tatarlarının yaşadığı coğrafya, iklim ve bitki örtüsüyle ilgilidir. Ayrıca, eserde halk hekimleri tarafından şifalı bitkilerle insanların yanı sıra hayvanların da tedavi edildiği anlatılır. Eserde halk hekimlerinin daha çok akılcı-gerçekçi yollara başvurduğu, sağaltma işlemlerini yapanların da genelde kadın olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tatar edebiyatı, Muhammet Mehdiyev, *Turnaların İndiği Yerde*, halk hekimliği, fitoterapi.

KUTADGU BİLİG'DE SAĞLIK, MUTLULUK/ÜZÜNTÜ VE REFAH DURUMU GÖSTERGELERİ OLARAK RENKLER: ANLAMBİLİM VE KÜLTÜRDİLBİLİM AÇISINDAN BİR İNCELEME

Doç. Dr. Emin Erdem ÖZBEK

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Karahanlı dönemi yadigârlarından Kutadgu Bilig, Türk edebiyatının başeserlerinden biridir. Alegorik bir kurgusu olan eser, yüksek bir edebî dile sahiptir. Eserinde dilin ifade olanaklarından ustaca yararlanan Yusuf Has Hacib; Türkçenin zenginliğini göstermiş, sınırlarını genişletmiştir. Bu bağlamda, çeşitli söz sanatları aracılığıyla yakalanan özgün anlatımlar, eserin dil ve üslubunda öne çıkan özellikler arasındadır. Eserde renk adlarının metaforik kullanımı da bu açıdan dikkat çekicidir. Bu çalışmada, Kutadgu Bilig'de sıklıkla "sağlık", "mutluluk/üzüntü" ve "refah" durumu göstergeleri olarak kullanılan sarıg, kızıl ve kızgu renk adları üzerinde durulmaktadır. Eserde genel hatlarıyla, sarıg rengi hastalığı, üzgün, yoksul ya da müşkül durumda olmayı; kızıl ve kızgu renkleri ise sağlıklı, mutlu veya müreffeh olmayı yansıtır. İncelemede bu kullanımlarla ilgili semantik süreçler irdelenmekte, bunların derin yapısı ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bahsedilen semantik gelişmelere yol açan kültürel bağlam ve ilgili kullanımların hangi kültürel kodlara sahip olduğu da çalışmada üzerinde durulan konulardandır. Kutadgu Bilig'deki bu kullanımların günümüz Türkçesiyle karşılaştırılması ve bunların yer aldığı dizelerin Türkiye Türkçesine ne şekilde aktarılabileceği de araştırmanın problemlerindendir. Dönemler/lehçeler arası aktarma bağlamında öneriler getirilerek Kutadgu Bilig'le ilgili çalışmalara katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Kutadgu Bilig, renk adları, anlam bilimi, kültürdilbilim, kültür, metafor.

14.-19. YÜZYILLAR ARASINDA ANADOLU'DA YAZILMIŞ TÜRKÇE TIP ESERLERİNDE "HASTALIK" KAVRAMI TERMİNOLOJİSİ

Dr. Emel KAYA

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Öz: Bildiri, Anadolu'da 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar farklı yüzyıllarda yazılmış Türkçe tıp eserlerinde hastalığın nasıl tanımlandığını ele alarak bu eserlerde hastalık kavramını karşılayan çeşitli terimleri ve bunların kullanım alanlarını irdelemektedir. Söz konusu eserler üzerinde yaptığımız incelemelerde bir rahatsızlığı belirtmek üzere kullanıldığını tespit ettiğimiz "sayrulık, sökellik, zahmet, maraz, sakam, illet, renc, ağrı, hastalık" terimlerinin yer yer tam olarak aynı anlamı karşılamadığı, çeşitli anlam ayrıntılarının yanı sıra farklı kullanım alanlarına sahip olabildikleri ve yüzyıllara göre kullanımlarının değiştiği sonucuna varılmıştır. Çalışmamız hem bu sonucu elde etmemizi sağlayan verilerin hem de hastalık kavramını karşılayan sözcüklerin incelenip değerlendirilmesini içermektedir.

Anahtar kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı tıp tarihi, hastalık kavramı, tıp dili, tıp terimleri.

OSMANLI DÜNYASINDA AMERİKAN YERLİLERİNİN TIBBİ UYGULAMALARINA DAİR BİR ÇEVİRİ METNİ ÜZERİNDE DEĞERLENDİRME

Dr. Zeydi KARACA

Toshkent Davlat Transport Universiteti

Öz: Bu çalışma, 16. yüzyılda Osmanlı Türkçesine çevrilen ve Amerika'nın keşfine dair bilgiler içeren Kitāb-ı İḳlīm-i Cedīd adlı eserde yer alan Amerika yerlilerinin geleneksel tıbbi uygulamalarından bazılarını ele almaktadır. Çalışmanın amacı, çeviri eserler aracılığıyla tıbbi bilginin kültürlerarası aktarımını incelemek ve Amerika yerli halklarının tıbbi pratikleri ile Osmanlı tıp anlayışı arasındaki etkileşimi değerlendirmektir. Eserde, yerlilerin belirli bitkisel özleri bazen biyolojik silah olarak bazen tedavi amacıyla kullandıklarına, iltihap tedavisinde kullanılan bitkisel bileşenlere dair kayıtlar bulunmaktadır. Ayrıca bazı ağaçların yaprakları ile kabuklarının cilt hastalıklarının tedavisinde kullanıldığı bilgisi de eserde yer almaktadır. Çalışmada, Osmanlı tıp literatüründe Amerika yerlilerinin sağlık pratiklerine dair mevcut veri olup olmadığı incelenerek tıbbi bilginin farklı kültürel bağlamlar arasında nasıl aktarıldığı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, dil ve edebiyatın sağlık alanındaki rolünü tarihsel ve kültürel bağlamda ele alıp çeviri metinlerin bilimsel bilgi üretimine katkılarını tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Türkçesi, geleneksel Amerika yerli tıbbı, Kitāb-ı İḳlīm-i Cedīd, kültürel aktarım

«КНИГА О ЖИВОТНЫХ» ИБН СИНЫ КАК ВАЖНЫЙ ИСТОЧНИК ЗНАНИЙ ПО МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКОЙ СФЕРЕ

д-р Самал Абаевна ТУЛЕУБАЕВА

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева

Резюме. Среди важнейших трудов Ибн Сины (980-1037) в области медико-биологических знаний, несомненно, его знаменитый «Канон врачебной науки» и «Книга исцеления». Оба труда ученый начал писать в Хорезме. Если первое произведение широко известно в мире и доступно как академическим кругам, так и широкой аудитории (в т.ч., благодаря латинским переводам, начиная с XII в., изданию на русском языке в 5 томах в Узбекской ССР в 1980 г. и др.), то со вторым могут ознакомиться лишь арабоязычные читатели, поскольку оно переведено частично в силу своего большого объема и сложности рассматриваемых тем. Целью данного изыскания является популяризация известного труда Ибн Сины «Книга исцеления» через русский перевод его двух разделов – «Книга растений» и «Книга животных» и представленных в них сведений, касающихся медико-биологической отрасли, путем обращения к оригиналу произведения методом выборки отдельных знаний.

Ключевые слова: Ибн Сина, «Книга исцеления», «Книга растений», «Книга животных», медико-биологические знания, научная энциклопедия, флора и фауна.

AKA GÜNDÜZ'ÜN *BEYAZ KAHRAMAN* OYUNUNDA YER ALAN SAĞLIKÇI KARAKTERLERİN ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Tolga ALVER

Millî Eğitim Bakanlığı

Öz: Erken Cumhuriyet Dönemi yazarları arasında yer alan Aka Gündüz, dönemin kanonuna uygun eserler kaleme almıştır. Tiyatro eserlerini yeni kurulan devletin ideal bir birey ve toplum yaratma arzusu doğrultusunda yazan Gündüz, Beyaz Kahraman isimli oyunu da bu doğrultuda kurgulamıştır. Aka Gündüz'ün 1932'de kaleme aldığı Beyaz Kahraman oyununda yer alan karakterlerin çoğunluğu sağlık personelidir. Metindeki karakterlerin tamamı sağlık personeli olmasa bile sağlık konusuyla bir ilintisi vardır. Olayların geçtiği mekân bir sağlık kliniğidir. Metinde anlatılan olay metnin ana kahramanı olan Profesör Doktor Türkoğlu Dayan'ın üzerinde 23 senedir çalıştığı ve insana yeniden hayat veren bir serumun dünyaya ilan edilmesidir. Bu meselenin merkezinde oyunda Türk doktorların birçok buluşu aktarılır. Aka Gündüz, oyunun ana kahramanı Profesör Doktor Türkoğlu Dayan'ı tıp alanında oldukça donanımlı, bu alanda birçok buluşa imza atmış, çalışkan, mütevazı, azimli ve idealize edilmiş biri olarak kurgulamıştır. Oyunda profesörün haricinde Profesör muavini Doktor Olcay Hanım, Ünal B. ve Varol B. isimli asistanlar, Aktan H. Hemşire, Beynelmilel Tıp Profesörleri Cemiyeti Reisi Prof. Dr. Gün B. ve diğer sağlıkçı karakterler yer alır. Oyundaki sağlıkçı karakterlerin her biri ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Beyaz Kahraman, buluş, sağlık, tiyatro.

MÎREK MUHAMMED-İ TAŞKENDÎ'NİN ESERLERİNDE TIBBİ UNSURLAR

Dr. Gülay ŞAHİN

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Sağlıklı bir hayat ve toplum geçmişten günümüze insanlığın temel meselelerinden biri olmuştur. Özellikle teknolojik ve bilimsel gelişmenin ivme kazandığı XX. yüzyıl öncesinde sağlık ve tıp alanıyla ilgili edebiyat metinleri önemli veriler barındırmaktadır. Bu veriler, tıp konulu müstakil eserler olarak karşımıza çıkabildiği gibi çeşitli edebiyat metinlerinin tali tematik bileşenleri şeklinde de var olabilmektedir. Önceki yüzyıllara ait edebiyat metinlerinin sanat eseri ve dil malzemesi olmalarının ötesinde millî ve evrensel bir tıbbi mirasın yapı taşlarıyla örülmüş olabileceği, eserler mercek altına alındığında fark edilecektir. Özellikle eski Türk edebiyatı sahasındaki şair ve edebiyatçılar arasından hayatında göç geçmişi bulunduranların göç süresince temas ettikleri insan, kültür ve coğrafyaların çokluğunun tesiriyle dikkate değer bir bilgi birikimini yaydıklarını ve günümüze miras bıraktıklarını unutmamak gerekir. Bu edebiyatçılardan biri Mîrek Muhammed-i Taşkendî'dir. XVI ve XVII yüzyılda yaşamış Mîrek Muhammed, bugün Özbekistan'ın başkenti olan Taşkent'ten Anadolu'ya gelmiştir. Bilinen iki eseri "Şehrî ve Gülî" ile "Nevâdirül Emsâl Türkçe Açıklamalı Nadir Farsça Atasözü ve Deyimler" adını taşır. Şehrî ve Gülî, İran edebiyatının ünlü şiirlerini Türkçe açıklayan ve varsa hikâyeleriyle anlatan bir şerh kitabıdır. Mîrek Muhammed bu kitapta gezdiği şehirlerde ve edebî çevrelerde edindiği izlenimleri aktarır, mahallî kültürlerden söz eder. Eserin içine aldığı coğrafya Osmanlı, İran, Türkistan ve Hindistan'dır. Mîrek Muhammed'in Nevâdirü'l-Emsâl adlı eserinde ise Farsça deyimlerin hangi durumda, ne amaçla kullanıldığına Türkçe olarak değinilmiştir. Bu iki eserde hatırı sayılır düzeyde sağlık ve tıp alanından bilgi ve tecrübeler mevcuttur. Mîrek Muhammed'in bilinen iki eserinin sağlık unsurları açısından inceleneceği bu çalışma; tıp ve sağlıkla ilgili konularda, edebiyat metinlerini açıklamaya yönelik şerh kitaplarının ve bir toplumun hayata dair yüzlerce yıllık tecrübelerini aktaran atasözleri ve deyişlerin tıbbi kavramlar ve araştırmalar konusunda diğer eserlere göre öncelikli olarak incelenebileceğini gözler önüne sermektedir.

Anahtar kelimeler: Atasözleri, deyimler, Eski Türk Edebiyatı, Mîrek Muhammed-i Taşkendî, sağlık, şerh, tıp.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE BİR SAĞLIK TÜRKÇESİ ESERİ

Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ

Balıkesir Üniversitesi

Öz: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi gün geçtikçe araştırmacıların ilgisini çeken bir alandır. Bu ilginin artmasında siyasi ve sosyal nedenlerle Türkiye'ye gelen mültecilerin çokluğu önemli bir etken olduğu gibi Türkçenin yurt dışında öğretilmesi konusunda kamu kurumlarının bilinçli çalışmaları da etkili olmuştur. Öyle ki bu alanda yazılan ders kitapları ve kitap setleri çoğalmış, pek çok kişi ve kurum kendi materyalini kitap hâline getirerek genelin kullanımına açmıştır. Durum son yıllarda bunun da ötesine geçip sadece belli bir bilim alanına yönelik içerikler hazırlanmaya başlamıştır. Böylece orta ve yüksek düzeyde Türkçe öğrenmek isteyenlerin bir ihtiyacı karşılanmış olmaktadır. Bunlara örnek olarak iş Türkçesi, iktisat Türkçesi, turizm Türkçesi gibi adlarla hazırlanan kitaplara rastlanmaktadır. Türkiye'ye yurt dışından gelen doktorlar için de benzer şekilde sağlık Türkçesi adıyla çalışmalar yürütülmektedir. Bu alanda öne çıkan bir kitap da Erciyes Üniversitesi tarafından hazırlanan "Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe – Sağlık Bilimleri" adlı eserdir. Bu çalışmada anılan bu kitap dil öğretimi açısından incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, sağlık Türkçesi, akademik Türkçe.

NAHÇIVAN HALK TEBABETİNDE YEREL BİTKİLERİN ŞİFA ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Elxan MEMMEDOV

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Nahçıvan Bölümü

Öz: Azerbaycan halk edebiyatında ayrıca bir tür olarak derlenen alanlardan biri de halk tebabetidir. Buna halk arasında türkeçareler de denilmektedir. Azerbaycana bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde de halk arasında türkeçareler eski zamanlardan günümüzedek gelen bir sağlığa kavuşturma geleneklerindendir. Bir nevi şuanki sağlık terimleriyle ifade edersek ilkin müdahele idi. Tabiatın ve farklı coğrafyaların iklim özellikleri o arazilere özgü bitkilerin doğal ve yabani şekilde yetişmesine ve yetişdirilmesine olanak sağlamaktadır. Nahçıvanda da bu bakımdan birçok iklim kuşağının olması zengin tabiat örtüğünün var olmasına imkan sağlamıştır. Ta eski zamanlardan beri insanlar bu bitkilerin zaman-zaman şifalı özelliklerini keşfetmiş, onlardan ister hastalıkların, ister bedensel herhangi yaraların sağaldılmasında kullanmaya başlamışlar. Bu bakımdan Azerbaycan genelinde sadece, daha kesin tabirle ifade edersek, daha sık halde Nahçıvanda yetişen bitkiler vardır. Bu bitkilerden halk türkeçareler zamanı bol-bol yararlanmışlar. Onlardan birkaçının ismini ve şifaverici özelliğini kısa şekilde kaydetmek isterdim.

Çatdakuş – ateşi düşüren bitkidir. Bi tanesini bir bardak suya salıp içersen ateşin düşer.

Kanteper – çayını içersen kanı durulaştırır.

Ayıdöşeği – Böbreğin ilacıdır.

Bağayaprağı – Çıbanı kısa sürede iyileştirir, iltihaplı yaralara yararlıdır.

Boymaderen – Tansiyonun en güzel ilacıdır. Tansiyonu sabitler.

Gülhetmi – Kökünü sütle kaynadarak içdiğinde, hararet hemen azalır, öksürüyü sonlandırır.

Şiveren – İyice sıkıp suyunu burun kanamasında buruna damlattığında hemen kanamayı durdurur.

Göytikan (göydiken) – Çiçeklerini demleyerek içtikte ishalı anında yok eder.

Bunlardan başka bitkiler de vardır ki, Nahçıvanda daha çok yetiştiğinden halk da onların şifaverici özelliklerini bulmuş ve farklı hastalıkların sağlığı zamanı kullanmışlar. Bu tür türkeçare sadece bir sağlık alanına ait ilaçlar değil, sadece tabiata ait bitkiler değil, aynı zamanda halkın kendi tecrübelerinden yola çıkarak ortaya koyduğu bir tür halk hekimliğinin göstericisidir.

Anahtar kelimeler: Nahçıvan, halk edebiyatı, türkeçare, yerel bitkiler, şifa.

AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE HAYVAN ADLARINA DAYALI SAĞLIK TERİMLERİ VE DEYİMLERİ

Saffet Alp YILMAZ

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

Öz*:* Dil, sadece bir iletişim aracı olmanın ötesinde, toplumun yaşamını, dünya görüşünü ve değerlerini yansıtan bir ayna görevi üstlenmektedir. Bu bağlamda halk arasında sıkça kullanılan ata sözleri, deyimler ve terimler, toplumun çevresindeki doğayı gözlemleme biçimiyle şekillenmektedir. Azerbaycan Türkçesinde sağlıkla ilgili deyim ve terimlerin önemli bir kısmı hayvan adlarıyla oluşturulmuştur. Hayvanlar, insanların çevresinde bulunan doğal varlıklardır ve bu varlıkların fiziksel özellikleri, davranışları veya hastalıkları insan sağlığıyla ilgili durumları anlatmak için mecazi olarak kullanılmaktadır. Örneğin, yorgunluk, hastalık ve terleme gibi sağlık durumları halk arasında hayvanların davranış ve özellikleriyle ilişkilendirilerek ifade edilmektedir. Bu tür deyimler hem dilin zenginliğini hem de halkın yaşayış şekliyle kurduğu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Azerbaycan Türkçesinde yer alan bu tür ifadeler, halkın gözlem gücünü, yaşayış biçimi ve kültürel değerler üzerinden incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, hayvan adları, sağlık terimleri.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÖZBEK ÖĞRENCİLERİN YAZIM HATALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Hamiyet BURSALI

Siirt Üniversitesi

Öz: Son yıllarda yabancıların Türkiyeye olan ilgisinin artması beraberinde Türkçe öğrenme isteğini de artırmıştır. Türkiye-Özbekistan ilişkilerinin gelişmesi ile Özbekistanda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hız kazanmaya başlamıştır. Alan yazınında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Özbek öğrencilerin yazım hatalarına ait herhangi bir çalışmaya rastlanmaması bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın alan yazınına katkı yapacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacı, Özbekistanda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Özbek öğrencilerin yazım hatalarının incelenmesidir. Araştırmada, doküman incelemesi (belgesel tarama) yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Özbekistanın Buhara şehrinde bir devlet üniversitesinde tıp eğitimi alan, B2 düzeyindeki 49 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Yazma Çalışması Formu kullanılmıştır. Araştırma verileri, öğrencilere yazdırılan en az 100 kelimelik metinlerden elde edilmiştir. Tespit edilen bulgular bilgisayar ortamına aktarılmış, sonra belirlenen ana ve alt temalar göre düzenlenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda en fazla yazım hatasının alfabe, en az yazım hatasının ise söz dizimi kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarından Türkçenin diğer Türk lehçelerindeki öğretiminde de yararlanılabilir.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yazma becerisi, Özbekistan.

İBN-İ SİNA: TIP VE SANATIN KESİŞİMİNDEKİ BİLGE

Prof. Dr. Papatya KELEŞ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Öz: Bu sunumda, klasik İslam düşüncesinin en önemli simalarından biri olan İbni Sînâ'nın yalnızca tıp ve felsefe alanındaki katkılarıyla değil, aynı zamanda edebî yönüyle de dikkate değer çok yönlü kişiliği ele alınmıştır. Genellikle tıbbın kurucu figürlerinden biri olarak tanınan İbn Sînâ, mensur ve manzum eserlerinde gösterdiği dil ustalığı ve estetik hassasiyetle edebiyat tarihine de önemli katkılarda bulunmuştur. Arapça ve Farsça kaleme aldığı şiirlerinde özellikle felsefî derinlik, tasavvufî temalar ve varlık-yokluk ilişkisi gibi metafizik konular ön plandadır. El-Kânûn fi't-Tıbb gibi bilimsel metinlerinde dahi edebî dilin imkanlarını kullanmış; tanımlama, teşhis ve betimlemelerinde sanatsal anlatımı ön planda tutmuştur. İbn Sînâ'nın bilgi ve hakikat arayışını yalnızca aklî değil, aynı zamanda estetik ve dilsel bir boyutta sürdürdüğü vurgulanmıştır. Sonuç olarak İbn Sînâ, tıp ve felsefenin yanı sıra edebiyat alanında da iz bırakmış; bilimle sanatı, düşünceyle estetiği harmanlayan özgün bir entelektüel kimlik olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: İbn Sînâ, edebiyat, felsefe, tıp, estetik bilgi anlayışı.

HEKİM HAYRULLAH EFENDİ VE NAKŞ-I HAYÂL İSİMLİ ESERİ ÜZERİNE

Dr. Murat HASANOĞLU

Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Buhara İbni Sina Tıp Fakültesi ve SHMYO

Öz: Hayrullah Efendi 1818-1866 yılları arasında yaşamıştır. Esasen tıp alanındaki eser ve çalışmaları ile öne çıkan Hayrullah Efendi ayrıca Hayrî mahlası ile klasik Türk edebiyatı tarzında şiirleri mevcut olan, çeşitli türlerde metinler tercüme etmiş, seyahatname yazmış, ders kitapları kaleme almış, tarih, coğrafya, fizik ve botanik ilimleriyle meşgul olup bu alanların her birinde eserler ortaya koymuş, kısacası oldukça geniş bir tür yelpazesi içinde hatırı sayılır çalışmaları bulunan önemli bir şahsiyettir. Hayatının farklı aşamalarında diplomatik görevler de dahil olmak üzere pek çok devlet vazifelerinde bulunup çok sayıda nişan, ödül ve mevki ile taltif edilen Hayrullah Efendi, "Hekimbaşılar" olarak tanınan ilmiye sınıfından bir aileye mensuptur. Müellifin gençlik yıllarında kaleme aldığı ve içerisinde kendi yaşantısından izler bulunan edebî mahiyetteki Nakş-ı Hayâl isimli metin, günümüze dek yeterince tetkik edilmemiştir. Nakş-ı Hayâl, mensur bir anlatı metni olup içerisinde anlatılan konulara anlam itibariyle uygun düşen nazım parçalarına da yer verilen bir eserdir. Söz konusu nazım parçalarının büyük bir kısmı Hayrullah Efendi'nin kendi şiirleridir. Müellif hattı ile müsvedde şeklinde tamamlanmamış olarak bir defter içerisinde bulunan anlatıda, Hayrullah Efendi'nin gençlik yıllarında başından geçen bir gönül macerası ve tahsiline devam etmek için Paris'e gitmesine razı olmayan babası ile yaşadığı anlaşmazlık anlatılmaktadır. Dinamik bir olay örgüsünden çok anlatıcının uyku ile uyanıklık arasında gördüğü belli belirsiz yüzler, birtakım hayalî karakterlerle konuşmaları ve halüsinasyonlar aracılığıyla yaşadığı gergin psikolojik durum öne çıkarılmaktadır. Modern Türk edebiyatının şafağında (1839) kaleme alınmış olan bu metin herhangi bir tarihte basılmamış ve Latin harflerine de aktarılmamıştır. Bu çalışma ile devrinin önde gelen ve tanınmış simalarından olsa dahi Türk modernleşmesindeki konumunun yeterince incelenmediğini düşündüğümüz Hayrullah Efendi ve Nakş-ı Hayâl isimli metni tanıtılıp değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Hayrullah Efendi, Nakş-ı Hayâl, tıp alanındaki eser.

TIP EDEBİYATININ ÖNCÜSÜ: BESİM ÖMER AKALIN

Prof. Dr. Yücel YİĞİT

Türk Tarih Kurumu

Öz: 'Ebelerin ebesi' ünvanına haiz, kadın ve çocuk hastalıklarıyla ilgili çalışmalarıyla bilinen, rektör ve mebus kimliklerini de taşıyan Besim Ömer (Akalın) Paşa, 1862 yılında İstanbul'da dünyaya gözlerini açmıştır. İlk eğitimine Kosova iptidaiye mektebinde başlamıştır. Akabinde Priştine ve İstanbul Askeri Rüştiyesine kaydolmuştur. Tıp eğitimini, Kuleli Askerî Tıbbiye İdadisinde ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de tamamlamıştır. 1887 yılında alanında uzmanlaşmak için Paris'e gitmiştir. Dört yıl sonra ülkesine dönerek farklı hastanelerde mesai harcamıştır. Mesleki başarılarından dolayı ferik (tümgeneral) rütbesine terfi etmiştir. 15 Nisan 1912 tarihindeki Atlas Okyanusundaki Titanik faciasından kurtulmasından dolayı popüler bir tarafı da bulunan Besim Ömer Paşa, Osmanlı coğrafyasında ilk kadın doğum kliniği açmıştır. Ebe ve hastabakıcı eğitimine önem vermiş, kadınlarının tıp eğitimi almasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti namına birçok uluslararası kongre ve konferanslara katılmıştır. Kızılay'ın bugünkü ambleminin belirleyicisidir. Tıpla ilgili birçok sivil toplum örgütünün kuruculuğunu ve üyeliğini yapmıştır. Savaş yıllarında Dârülfünûn'da rektörlük yapmıştır. Yine iki dönem Bilecek mebusluğu yaptıktan sonra 19 Mart 1940 tarihinde son nefesini vermiştir. Ömrünü tıpa adayan Besim Ömer Paşa, kadın ve çocuk sağlığıyla ilgili yüzlerce eser ortaya koymuştur. Şüphesiz onun en önemli eserlerinden biri de dört ciltlik "Nevsâl-i Âfiyet" isimli derleme tıp yıllığıdır. Emek mahsulü bu çalışmasında paşa, hastalıkların ve tedavi yöntemlerinin halk arasında yayılması için kalem oynatmıştır. Ayrıca onun en önemli hedeflerinden biri de sağlık birimlerinin önemini vurgulamak olmuştur. Eserin muhatap kitlesi halk olduğu için dil ve üslubu sadedir. Dolayısıyla halk nazarında sağlık bağlamında bir tıp edebiyatı literatürü geliştirmiştir. Çalışmamızın temel amacı: Besim Ömer (Akalın) Paşanın, tıp dünyasına ve edebiyatına hizmetlerini ortaya koymaktır. Ayrıca kısa bir özgeçmişi de konumuza dahil edilmiştir. Halk için kaleme aldığı ve derleme yaptığı Nevsâl-i Âfiyet isimli eseri çerçevesinde dil ve üslubu da gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Tebliğimizi kronolojik çerçevesini 1862-1940 yılları arasını oluşturmaktadır. Çalışma, Devlet Arşivleri Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivlerinden alınan vesikalardan hazırlanacaktır. Ayrıca bazı süreli yayınlar ve telif eserler de kullanılacaktır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Devleti, İstanbul, tıp, Besim Ömer Akalın, Nevsâl-i Âfiyet.

TATAR LİNGVOKÜLTÜRÜNDE SAĞLIK ALGISI

Doç. Dr. Feride TAGİROVA

Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi

Öz: Tatar halkının sağlık algısı genelde tüm insanlığın algısı ile aynıdır: sağlık - önemli bir değerdir. Ama sağlık ve hastalık meselelerine bakış açısı, yaklaşım, değerlendirme, sağlığı koruma, kaybetme, elde etme, hastalıktan kaçınma, engelleme, kurtulma; sağlık ve hastalığın kaynakları, sebepleri vs. her halk için ayrı unsurlardan oluşur. Bu ayrıcalıkları anlamak, halkın sağlık konusuna verdiği önemi belirlemek için 'sağlık' konseptini oluşturan tüm kültür unsurlarını - inanışları, tabu-yasakları, gelenek-göreneklerini vs. sistem olarak tümüyle incelemek lazım. Ama onun dilini inceleme en kısa ve effektif yoldur. **Amaç:** Tatar halkının sağlık algısını yansıtan dil unsurlarını incelemek. **Yöntem:** lingvokültür analiz. Dilin, halkın mental değerlerini kodlar şeklinde muhafaza etme açısından en önemli kısmı da söz varlığı ve frazeolojidir. Bunun için bildirimizde ilk önce deyim ve atasözleri, kalıplaşmış ifadeler incelenecek, çünkü, kullanım özelliklerinden dolayı, öbür dilde ekvivalenti bulunmayan sözler, lingvokültür içerikli kelimeler vs. tam onların unsurları olarak dilde yaşamaktadır. Onların çoğu da halkın inançları, mitolojisi ve tarihi ile bağlıdır ve folklor metinlerinde, halkın canlı konuşmasındaki gibi, direkt kaydedilmiştir. Bu yüzden Tatar halk edebiyatının farklı janrlarına ait eserler, ayrıca halk tıbbı, büyü vs. ile ilgili metinler incelendi. Ağızlardan da leksik malzemeler getirilecek. **Sonuçlar:** Tatar yazı dilinde ve ağızlarda 'sağlık' kavramını ifade eden kelimelerin ve frazeolojik ifadelerin birçoğu tüm Türk halkları için ortak kadroyu teşkil etmektedir. Öbür yandan, farklı coğrafyalarda yaşayıp, farklı extralingvistik faktörlerden etkilenen dillerde deyim ve ifadelerin oluşumu farklı motiflere ve mecazi modellere dayanmaktadır. Tatar lingvokültüründe 'sağlık' kavramı ile ilgili birimlerin analizi de bunu kanıtlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Sağlık algısı, Tatar dili, lingvokültür, söz varlığı, frazeoloji.

TÜRKÇEDE SAĞLIK DİLEKLERİNİ İFADE EDEN KALIP SÖZLERİN SEMANTİK ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Albina TUZLU

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Taşkent Program Koordinatör Yardımcısı

Öz: Bu çalışma, Türkçede bireylerin sağlık dileğinde bulunmak amacıyla kullandığı kalıp sözlerin semantik (anlamsal) özelliklerini incelemektedir. Toplumlararası kültürel etkileşimin artması, kalıp sözlerin anlam alanlarının da genişlemesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Türkçedeki sağlık dileklerinin anlam yapısı, bağlamı ve kullanım alanları değerlendirilmiştir. Bu makalenin amacı, Türkçede sağlık dileklerini ifade eden kalıp sözlerin semantik yapılarını incelemek, bu yapıların kullanım bağlamlarını ve kültürel yansımalarını ortaya koymaktır. "Geçmiş olsun", "Allah şifa versin", "Başın sağ olsun", "Afiyet olsun" gibi ifadelerin dilsel yapılarını analiz ederek, bu kalıp sözlerin anlam dünyasında nasıl bir yer tuttuğunu ve hangi durumlarda tercih edildiğini belirlemek hedeflenmiştir. Araştırma nitel yöntemle yürütülmüş olup, betimleyici ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler semantik analiz yöntemiyle sınıflandırılmış, kalıp sözlerin anlamsal katmanları ve bağlamsal kullanımları analiz edilmiştir. Analizler sonucunda Türkçede sağlık dileklerini ifade eden kalıp sözlerin genellikle çeşitli semantik temalar etrafında şekillendiği tespit edilmiştir: hediye verirken, ölüm, doğum gibi olaylar karşısında söylenmesi gerekli ve gelenek olan sözlerdir. Türkçede sağlık dilekleri, dilin sosyal ve kültürel yapılarına bağlı olarak çeşitli kalıp sözler şeklinde kendini göstermektedir. Bu kalıp sözler, temelde iki ana kategoriye ayrılabilir: dini temelli sağlık dilekleri ve seküler sağlık dilekleri. Her iki kategori de toplumun değer yargılarını ve inanç sistemlerini yansıtan önemli dilsel araçlardır. Türkçede sağlık dileklerini ifade eden kalıp sözler, yalnızca bireylerin sağlık durumlarına yönelik temenniler değil, aynı zamanda kültürel değerleri ve toplumsal ilişkileri de yansıtan dilsel yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ifadeler hem sağlıkla doğrudan ilişkili olan hem de sağlığı dile getiren anlamlar taşıyan pek çok farklı kalıp içermektedir. Bu çalışma, Türkçede sağlık dileklerini ifade eden kalıp sözlerin yalnızca hastalığa yönelik değil, aynı zamanda kültürel, dini ve toplumsal değerleri de yansıtan çok katmanlı anlamlar içerdiğini ortaya koymuştur. Bu kalıplar, bireyler arası duygusal bağları güçlendiren, toplumsal birlik duygusunu pekiştiren önemli söylemsel

araçlardır. Gelecekte bu tür kalıp sözlerin farklı kültürlerle karşılaştırmalı olarak incelenmesi, dilin kültürel işlevlerini daha geniş bir perspektiften değerlendirmeye katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Kalıp sözler, ilişki sözleri, sağlık, semantik özellikler.

İLK YARDIM TERİMLERİNİN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ: DİLSEL VE KAVRAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Selçuk CANTÜRK

Toshkent Davlat Transport Universiteti

Öz: Bu çalışma, ilk yardım alanında kullanılan yabancı kökenli terimlerin Türkçeleştirilmesi üzerine bir inceleme sunmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun (TDK) dil politikaları çerçevesinde terminolojinin sadeleştirilmesi ve yerelleştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Araştırma, mevcut terimlerin etimolojik kökenlerini inceleyerek bunların Türkçe karşılıklarını önermeyi amaçlamaktadır. Sağlık ve ilk yardım alanı, bireylerin ve toplumun sağlığını koruma amacı taşıyan kritik bir disiplindir. Ancak bu alanda sıkça kullanılan yabancı kökenli terimler, bazı bireyler için anlaşılması zor bir dil bariyeri oluşturabilir. Bu nedenle, ilk yardım terimlerinin Türkçeleştirilmesi hem eğitim süreçlerinde hem de acil durumlarda anlaşılabilirliği artırabilir. Bu araştırmada, ilk yardım alanında yaygın olarak kullanılan yabancı kökenli terimler belirlenmiş, bunların etimolojik analizleri yapılmış ve Türkçe karşılıkları önerilmiştir. Önerilen terimler, anlam bütünlüğü, kullanılabilirlik ve mevcut dil yapısına uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Bu çalışma, ilk yardım alanındaki terimlerin Türkçeleştirilmesinin dilsel ve kavramsal olarak mümkün olduğunu göstermektedir. TDK ve sağlık otoriteleri tarafından resmi olarak kabul edilmesi ve yaygın kullanıma sunulması, bu terimlerin toplumda benimsenmesini hızlandırabilir. İlk yardım eğitim materyallerinde ve akademik kaynaklarda yerli terimlerin kullanımının artması, hem eğitim sürecini hem de acil müdahaleleri daha etkili hale getirecektir.

Anahtar kelimeler: İlk yardım, terim bilimi, dilde sadeleştirme, Türkçeleştirme, sağlık terminolojisi.

ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇELERİNDE HAMİLELİK BİLDİREN İFADELER

Prof. Dr. Selahittin TOLKUN

Anadolu Üniversitesi

Özbek ve Türkiye Türkleri, Türk dünyasının en büyük üyelerinden ikisidir. Özbek Türkçesi Karluk, Türkiye Türkçesi ise Oğuz grubuna mensuptur. Türkiye Türkçesi çok büyük oranda Oğuz grubu özellikleri taşırken, Özbek Türkçesi Karluk grubunda olmasına karşın bünyesindeki Kıpçak ve Oğuz grubu mensuplarının da bulunmasından dolayı ölçünlü dilinde bu iki grubun da etkisi yer yer görülür. Bu iki büyük Türk kitlesi, yaklaşık 1000 yıl önce Oğuzların batıya göçleri sonucunda ayrılmışlardır. Bu iki grubun önemli bir ortak özelliği ise her ikisinin geçmişte klasik edebiyata sahip olmalarıdır. Her ikisinin kökleri sırasıyla İslam medeniyeti dairesinde gelişen Klasik Doğu Türkçesi (Çağatay) ve Klasik Batı Türkçesi'ne (Osmanlı) dayanmaktadır. Bundan dolayı her ikisinin yazı dilinde özellikle Arapça ve Farsça menşeli kelimeler önemli yer tutar. Gerçi Türkiye Türkçesi kelime kadrosunda, geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısındaki sadeleşme ardından da aşırıcı dili arılaştırma hareketi sonucunda Arapça ve Farsça kelimeler önemli ölçüde azalmıştır. Bundan dolayı her iki lehçede "hamile" kavramı için Türkiye Türkçesinde yaygın olarak Arapça kökenli hamile, Türkçe olduğu kabul edilen gebe kelimesiyle yan yana aynı sıklıkta; Özbek ölçünlü dilinde ise Arapça kökenli hamile (homila) kelimesi "ana kanındaki yavru" anlamında kullanılmakta olup, Farsça kökenli +dar ekiyle türetilen homilador (okunuş: hâmilâdâr) kelimesi hâkim biçimde kullanılmaktadır. Her iki lehçede "hamile" anlamına gelen ortak Türkçe "ağırayak, yüklü" kelimeleri yanında her iki lehçenin de kendisine özgü Türkçe kelimeleri olduğu görülmektedir: ikkiqat, bo'g'oz (ÖT); gebe, ikicanlı (TT). Bunların dışında birtakım tanımlayıcı kelime grupları da hamileyi ve hamileliği ifadede kullanılmaktadır: bo'yida bolasi bor, qornida bolasi bor ~ bo'lgan (ÖT); karnında yavru(su) var ~ olan ~ taşıyan (TT). Ayrıca her ikisinin ağızlarında başka kelimeler de bulunmaktadır: ikkijon (ÖT); gümanlı, ağırlıklı, aylı günlü (TT). Bunların haricinde yalnızca hamile kadınlar için söz konusu olan aşermek ve doğurmak anlamına gelen kelimeler de – bunlardan doğurmak yalnızca gelecek zaman ifadesi taşıyan sıfat-fiil ekleriyle – kullanıldığında cümlede hamile anlamına gelen hiçbir kelime olmasa da hamile bir kadının söz konusu olduğu mantıkça anlaşılmaktadır. Her iki lehçede de hayvanlar

için özel kelimeler bulunmakta: bo'g'oz, bolalovchi (ÖT); yuvrulayacak, kunlacı, enikleci, botlacı, kuzlacı vs. (TT). Kimi zaman bunların da hakaret amaçlı insanlar için kullanıldığı söz konusu olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hamilelikle ilgili kelimeler, Türkiye Türkçesi ağızları, Özbek Türkçesi.

ENGLISH IN THE FIELD OF MEDICINE

Ziyoyeva Dilnoza Anvarovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Abstract: In modern society, foreign language communication is becoming a mandatory competency that a future qualified specialist must master to carry out professional activities example and therefore there is a need to increase the role of the "Foreign Language" discipline in non-linguistic faculties of universities, taking into account professional specifics and the emergence of new modern methodological recommendations for teachers. For a modern specialist in the field of medicine, to fully obtain the necessary knowledge, it is very important to know a foreign (English) language at a fairly good level to possess modern knowledge and skills, as well as to communicate with foreign colleagues and understand modern scientific publications and research, conducted mainly in English-speaking countries. This study is devoted to studying the characteristics of teaching a professionally oriented foreign language to medical university students.

Key words: Professionally oriented foreign language, Medical education, Language competency.

KOMIL INSON TARBIYASI SHARQ ALLOMALARI TALQINIDA

Quchqorova Shahodat Ro‘ziyevna

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Annotatsiya: Sharq mutafakkirlari bolaning axloqiy xislatlarni mehnat, jismoniy va aqliy tarbiya bilan uzviy holda shakllantirishni , uni inson qilib kamol toptirishda asosiy omil, deb bilishi va inson doimiy ravishda aqliy tarbiya bilan jismoniy tarbiyani hamohang olib botrishi haqida fikr yuritiladi Ajdodlarimizning ma’naviy merosini, ularning tarixiy madaniyatga qo’shgan hissasini o’ganish,ular ilgari surgan ma’rifatparvarlik g’oyalarini ilmiy asosda talqin etish va ta’lim tarbiya sohasida keng foydalanish yosh avlodni milliy istiqlol g’oyalari ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ibn Sino asarlarida asosan bola tarbiyasi ,uning xulqi,sog’lom insonni tarbiyalab,voyaga yetkazish masalalari alohida o’rin tutadi. Mutafakkir bolada axloqiy xislatlarni mehnat, jismoniy va aqliy tarbiya bilan uzviy holda shakllantirishni , uni inson qilib kamol toptirishda asosiy omil, deb biladi. Inson o’z sog’ligi ,o’z hatti-harakatlariga ma’sul,shuning uchu ham doimiy ravishda aqliy tarbiya bilan jismoniy tarbiyani hamohang olib botrish lozim.Alloma ta’qidlaganidek, ,,Badantarbiyani tark etgan odam aksari xarob bo’ladi,zero harakatsiz qolgan a’zolarning quvvati zaiflashadi’’. ,,Bekorchilik va aysh-ishrat nafaqat nodonlikka olib keladi,ayni vaqda kasallikning tug’ilishiga sabab bo’ladi” . Davlatimiz sog’lom turmush tarzini shakllantirishga sportni rivojlantirishga e’tibor qaratilishi qomusiy olim Ibn Sino fikrlarining hayotda o’z aksini topayotganligidan dalolatdir.

Kalit so’zlar: Ta’lim–tarbiya, jismoniy, sharq allomalari.

9 786259 761879